

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้ทำการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเนื้อหาเป็น 3 ส่วน คือ *ส่วนแรก* แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย การพัฒนานโยบายสาธารณะ ความยุติธรรมทางสังคม ความเสมอภาคทางการศึกษา และสิทธิเด็กและสิทธิกลุ่มชาติพันธุ์ *ส่วนที่สอง* กติกาสากล นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย กติกาสากล นโยบายและกฎหมายภายในประเทศระดับชาติและท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ และ *ส่วนสุดท้าย* งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. การพัฒนานโยบายสาธารณะ (Policy Development)

1.1 ความหมายนโยบายสาธารณะ

นโยบายสาธารณะ (Public Policy) ในความหมายดั้งเดิมมักหมายถึงแนวทางการดำเนินกิจกรรมของรัฐบาล ทั้งกิจกรรมที่ผ่านมาในอดีต กิจกรรมที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน และกิจกรรมที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต (ศุภชัย ยาวะประภาส, 2554: 3) นโยบายสาธารณะยังเกี่ยวข้องกับทางเลือกตัดสินใจและการกำหนดย่อยออกมาเป็นแผนงานและโครงการ โดยมีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาสาธารณะหรือจัดการกับปัญหาสาธารณะ เพื่อให้บรรลุผลประโยชน์สาธารณะร่วมกัน สามารถแยกเป็นองค์ประกอบ 5 ข้อ คือ (1) เป็นการนำความคิดและความรู้ที่มีเหตุผลและเป็นไปโดยตั้งใจ เพื่อนำไปใช้แก้ไขปัญหาหรือจัดการปัญหาสาธารณะ (2) เป็นการกำหนดเกณฑ์ ปทัสถาน และวิธีปฏิบัติเพื่อการตัดสินใจและการปฏิบัติของรัฐบาล (3) เป็นการกำหนดแนวทางในอนาคต โดยคำนึงถึงปัจจัยที่ไม่แน่นอนและพยายามพยากรณ์ไว้ล่วงหน้า (4) เน้นที่เป้าหมาย วัตถุประสงค์ เป้าประสงค์ เงื่อนไข และผลลัพธ์ ซึ่งฉายภาพไปยังข้างหน้า และ (5) พยายามที่จะกระทำเพื่อให้บรรลุผลประโยชน์สาธารณะ (Richardson, I. L. and Baldwin, S. (1976) อ้างถึงใน เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, 2550: 4)

นโยบายสาธารณะในความหมายปัจจุบันมิได้หมายถึงเฉพาะกิจกรรมของรัฐบาลกลางระดับชาติเท่านั้น แต่ขยายครอบคลุมถึงกิจกรรมของหน่วยงานส่วนกลางที่ไปตั้งอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ หน่วยงานส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชนและภาคประชาชน ตลอดจนถึงองค์กรสาธารณกุศลทุกประเภทที่เข้ามามีบทบาทในนโยบายสาธารณะ โดยเฉพาะในช่วงประเทศกำลังเผชิญภาวะวิกฤติ องค์กรทุกภาคส่วนได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนานโยบายสาธารณะมากขึ้น ขณะเดียวกันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็มีบทบาทรับผิดชอบทั้งในการกำหนดนโยบายและแปลงนโยบายมาปฏิบัติในขอบเขตพื้นที่และอำนาจระดับของท้องถิ่นมากขึ้น (ศุภชัย ยาวะประภาส, 2554: คำนำ)

1.2 กระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะ

(Public Policy Development Process: PDP)

การพัฒนานโยบายสาธารณะมีสถานะเป็นแนวคิด เทคนิค เครื่องมือ ขั้นตอนของการปรับปรุงหรือสร้างนวัตกรรมนโยบาย โดยมีความสัมพันธ์กับกระบวนการนโยบาย (Policy Process) ทั้งในขั้นตอนการกำหนดนโยบาย (Policy Making) การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) และการประเมินผลนโยบาย (Policy Evaluation) แต่ทั้งนี้ เนื้อหาและกิจกรรมของกระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะมีพื้นที่อยู่ในขั้นตอนการกำหนดนโยบายเป็นส่วนใหญ่ โดยเน้นศึกษาเพื่อออกแบบนโยบายสำหรับการจัดทำเป็นข้อเสนอหรือแนวทางพัฒนา เพื่อผลักดันสู่ขั้นตอนการนำไปปฏิบัติและประเมินผลนโยบายต่อไป

นักวิชาการและนักนโยบายได้แบ่งกระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะออกเป็นช่วงเวลาและขั้นตอนต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับลักษณะของนโยบายและความซับซ้อนของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งทำให้มีความหลากหลายของกระบวนการพัฒนานโยบาย ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงทำการสังเคราะห์คุณลักษณะร่วมที่สำคัญของกระบวนการพัฒนานโยบาย สามารถจำแนกออกเป็น 8 ระยะ 20 ขั้นตอน (Dukeshire, S. and Thurlow, J. (2002); Ontario Public Service (2014); Cafcass (2007); Office of the Auditor General (2003) ดังนี้

ระยะที่ 1 การทบทวนนโยบายและบริบท (Context and Policy Review)

ขั้นที่ 1 ทบทวนนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการพัฒนา ทั้งนโยบายและกฎหมายระหว่างประเทศและภายในประเทศที่มีการบังคับใช้ในอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มอนาคต

ขั้นที่ 2 ทบทวนบริบทหรือสภาพแวดล้อมของประเด็นการพัฒนา เช่น บริบทด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม ความหลากหลายของเด็กนักเรียนในด้านเชื้อชาติ ศาสนา ชนเผ่า/ชาติพันธุ์ ภูมิหลังด้านสภาพทางเศรษฐกิจ-สังคม สภาพปัญหาที่จำเป็นต่อการพัฒนา ผู้มีอำนาจตัดสินใจหรือผู้มีบทบาทในประเด็นการพัฒนาของนโยบาย การสนับสนุนของหน่วยงานกลาง ผู้บริหารสถานศึกษา ชุมชน และรัฐบาลท้องถิ่น

ระยะที่ 2 การระบุประเด็นนโยบาย (Policy Issue Identification)

ขั้นที่ 3 ระบุประเด็นปัญหาสาธารณะที่จำเป็นต่อการพัฒนาเพื่อกำหนดเป็นนโยบายส่วนกลางหรือระดับชาติ และนโยบายระดับพื้นที่/ท้องถิ่น โดยอาศัย (1) เกณฑ์พัฒนาประเด็นนโยบาย ได้แก่ ความสำคัญหรือเป็นปัญหาต่อสาธารณะ ความกว้างขวางครอบคลุมกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือกลุ่มผลประโยชน์ มีผลกระทบต่อกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือผลกระทบทางสังคม-สิ่งแวดล้อม ความจำเป็นเร่งด่วนดำเนินการแก้ไขปัญหา และความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น/รัฐบาลท้องถิ่น และความเป็นไปได้ทางการปฏิบัติ เช่น มีหน่วยงานรับผิดชอบ มีทรัพยากรและบุคลากรสนับสนุนเพียงพอ เป็นต้น (2) เกณฑ์ช่องทาง/ที่มาของข้อเสนอประเด็นนโยบาย ได้แก่ คณะกรรมการบริหารการศึกษาเสนอผ่านวาระการประชุม กลุ่มองค์กรภาคประชาสังคมจัดทำข้อเสนอนโยบายต่อภาครัฐ เวทีการระดมความคิดเห็นเพื่อเสนอแนะนโยบาย เป็นต้น

ขั้นที่ 4 แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนานโยบายเพื่อทำหน้าที่ออกแบบหรือร่างนโยบาย จัดเวทีปรึกษาหารือ วิเคราะห์ทางเลือกนโยบาย เสนอร่างนโยบายต่อผู้มี

อำนาจตัดสินใจ และวางแผนการสื่อสารนโยบายกับสาธารณชน ทั้งนี้ คณะกรรมการควรประกอบด้วย ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง ภูมิภาค ท้องถิ่น ชุมชน สถานศึกษา และตัวแทนกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ระยะที่ 3 การออกแบบนโยบายหรือการพัฒนาร่างนโยบาย (Policy Design/Development Draft Policy)

ขั้นที่ 5 พัฒนาประเด็นหรือริเริ่มออกแบบหรือเขียนร่างนโยบาย เนื้อหาร่างนโยบายประกอบด้วย (1) วิสัยทัศน์ คือ ถ้อยแถลงของความปรารถนาที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต (2) เป้าหมายและคุณค่าของนโยบาย คือ กำหนดผลลัพธ์ที่ต้องการ ประเภท ระดับขอบเขตนโยบายเชิงพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย และคุณค่าต่อสาธารณะ (3) วัตถุประสงค์นโยบาย คือ ขั้นตอนความสำเร็จของแต่ละผลลัพธ์ (4) วิเคราะห์จำนวนกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผลกระทบของนโยบายที่มีต่อกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่ม (5) ค้นหาตัวอย่างทั้งกรณีสำเร็จและล้มเหลว (6) กำหนดทางเลือกนโยบาย (Policy Option) (7) ประเมินทางเลือกนโยบายหรือประเมินความเป็นไปได้ของแต่ละทางเลือก (8) กำหนดแผนกลยุทธ์ (9) เปรียบเทียบร่างนโยบายใหม่กับนโยบายที่มีอยู่เดิม (10) ตรวจสอบความสำคัญของร่างนโยบายใหม่กับความถูกต้องตามกฎหมาย และวิเคราะห์กฎระเบียบที่มีผลต่อข้อเสนอแนะนโยบาย (Policy Proposal)

ระยะที่ 4 การปรึกษาหารือกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (The Stakeholder Consultation)

ขั้นที่ 6 กำหนดขอบเขตและประเด็นการปรึกษาหารือกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ขอบเขต ได้แก่ จำนวนกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ระดับความสำคัญของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่มที่มีต่อนโยบาย เวลา และกำหนดช่องทาง/พื้นที่/เวทีการปรึกษาหารือ ประเด็น ได้แก่ จำนวนประเด็นที่ต้องการปรึกษาหารือ หรือสาระบัญญัติของร่างนโยบายในประเด็นต่าง ๆ เช่น การจัดคุณภาพและการเข้าถึงการศึกษา เป็นต้น

ขั้นที่ 7 ระบุงroupผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Identify Stakeholder) โดยระบุจำนวนกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย วิเคราะห์ระดับความสำคัญของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่มที่มีต่อนโยบาย กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เป็นผู้รับผลกระทบจากนโยบาย วิเคราะห์บทบาทกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีบทบาทหลัก/โดยตรง รอง/โดยอ้อม เป็นต้น

ขั้นที่ 8 จัดเวทีปรึกษาหารือกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ครั้งที่ 1

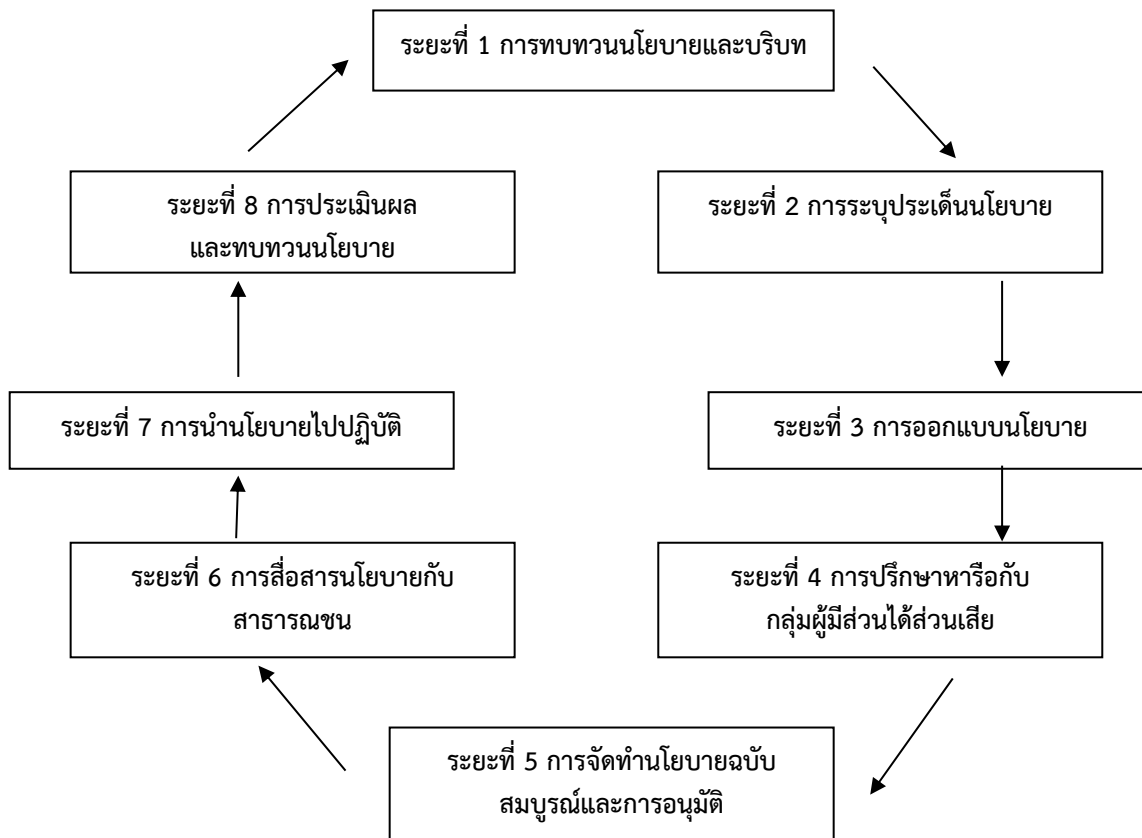
ขั้นที่ 9 บูรณาการข้อคิดเห็น ข้อเสนอ คำแนะนำของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าสู่ร่างนโยบาย

ขั้นที่ 10 ประเมินผลกระทบของนโยบายอย่างเสมอภาค ครอบคลุมทุกประเด็นและทุกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในนโยบาย

ขั้นที่ 11 จัดเวทีปรึกษาหารือกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ครั้งที่ 2 และลงมติฉันทานุมติการเสนอร่างนโยบายต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจ

ระยะที่ 5 การจัดทำนโยบายฉบับสมบูรณ์และการอนุมัติ (Final Report Prepared and Approval)

- ตามลำดับขั้น
- ขั้นที่ 12 เสนอร่างนโยบายฉบับสมบูรณ์ต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจ
- ขั้นที่ 13 อนุมัตินโยบาย
- ระยะที่ 6 การสื่อสารนโยบายกับสาธารณชน (Communicating the Policy to the Public)
- ขั้นที่ 14 สื่อสารนโยบายที่ได้รับการอนุมัติกับสาธารณชนทั่วไปผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ โซเชียลมีเดีย ตีพิมพ์นโยบาย เป็นต้น
- ระยะที่ 7 การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation)
- ขั้นที่ 15 วางแผนพัฒนาระบบสนับสนุนการนำนโยบายไปปฏิบัติ และแผนการสื่อสารกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- ขั้นที่ 16 พัฒนากลไกการปฏิบัติตามนโยบายร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ/สถานศึกษา รัฐบาลท้องถิ่น ชุมชน และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (เช่น กลุ่มนักเรียน กลุ่มผู้ประกอบการ เป็นต้น) โดยจัดตั้งในรูปแบบคณะกรรมการร่วมดำเนินนโยบาย หรือเครือข่ายนโยบาย เป็นต้น
- ขั้นที่ 17 เริ่มต้นดำเนินนโยบาย
- ระยะที่ 8 การประเมินผลและการทบทวนนโยบาย (Policy Evaluation and Review)
- ขั้นที่ 18 ประเมินผลนโยบายด้านผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบระยะสั้น/ระยะยาว โดยอาศัยเกณฑ์ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล คุณภาพ ความเป็นธรรม และความยั่งยืน
- ขั้นที่ 19 ทบทวนนโยบายว่าจะดำเนินการต่อโดยทำการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพบริบทและกรอบนโยบายและกฎหมายที่เปลี่ยนแปลง การพัฒนานโยบายใหม่ หรือสร้างนวัตกรรมนโยบาย หรือยุตินโยบายนั้นหากผลการประเมินสะท้อนให้เห็นความล้มเหลว/ไม่สอดคล้องของนโยบายกับสภาพปัญหาในสถานการณ์จริง
- ขั้นที่ 20 หากต้องการปรับปรุงหรือพัฒนานโยบายใหม่ ให้ดำเนินการตามกระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะ ตั้งแต่ระยะที่ 1

ภาพที่ 2.1 กระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะ
ที่มา : คณะผู้วิจัย (2558, สืบเคราะห์จากการทบทวนวรรณกรรม)

2. ความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice)

2.1 ความหมายและทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคม

ความยุติธรรมทางสังคมเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีความยุติธรรม โดยมีพื้นฐานความคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพ ทั้งนี้ มีผู้ให้นิยามคำว่า “ความยุติธรรม” ไว้ในหลายกรณี ขึ้นอยู่กับบุคคลหรือสถาบันที่ใช้ ซึ่งมีเป้าหมาย หลักการ และวิธีการแตกต่างกัน เช่น รัฐบาล ศาล การกระทำของปัจเจกบุคคล รวมทั้งความหมายความยุติธรรมทางกฎหมาย และความยุติธรรมที่อยู่เหนือกฎหมายหรือเชิงปรัชญา สำหรับ “ความยุติธรรมทางสังคม” คำนิยามของ Rawls (1972) ได้อธิบายในหนังสือ “A Theory of justice” ถือได้ว่ามีอิทธิพลต่อการศึกษาความยุติธรรมทางสังคมให้กว้างขวางขึ้น นิยามที่ Rawls ให้ไว้คือ “ความยุติธรรมเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานของสังคม หรือวิธีที่สถาบันหลักของสังคมกระจายสิทธิพื้นฐานและหน้าที่ รวมถึงกำหนดการจัดแบ่งผลประโยชน์จากความร่วมมือของสังคม” ซึ่งความยุติธรรมจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อบุคคลได้รับสิทธิและเสรีภาพเสียก่อน โดยที่สิทธิและเสรีภาพจะถูกกำกับด้วยศีลธรรม

Rawls ยังได้เสนอกรอบคิดความยุติธรรมทางสังคมเพื่อใช้เป็นกฎบัตรพื้นฐานสำหรับการจัดระเบียบทางสังคมที่ดี เป็นการให้หลักความยุติธรรมกำกับดูแลโครงสร้างพื้นฐานของสังคมหรือเป็นแนวทางให้สถาบันทางสังคมสามารถกระจายสิทธิและหน้าที่ และการจัดแบ่งผลประโยชน์จากความร่วมมือทางสังคมได้อย่างชัดเจนขึ้น กรอบคิดความยุติธรรมทางสังคมใช้ในความหมาย

เกี่ยวกับความเป็นธรรมของสังคม (Justice as Fairness) ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 2 ประการ คือ (1) หลักการสร้างเชื่อมั่นในสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน บุคคลจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกันในนโยบายและแผนด้านสิทธิ และมีเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่เท่าเทียมกันอย่างเพียงพอโดยสมบูรณ์ (2) หลักความเท่าเทียมทางสังคมและเศรษฐกิจ ภายใต้เงื่อนไขทุกคนจะต้องได้รับความเท่าเทียมกันด้านโอกาสอย่างยุติธรรม และกลุ่มสมาชิกของสังคมที่มีโอกาสน้อยที่สุดจะต้องได้รับผลประโยชน์สูงสุด กรอบคิดความยุติธรรมทางสังคมยังประกอบด้วยหลักการย่อยภายใต้สองหลักการดังกล่าว เช่น หลักเสรีภาพ (Liberty Principle) หลักการความแตกต่าง (Difference Principle) หลักการโอกาสที่เท่าเทียมกัน (Equal Opportunity Principle) เป็นต้น หลักการทั้งหมดสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดทั่วไปของหลักความยุติธรรมทางสังคม นั่นก็คือ สิ่งพื้นฐานทางสังคมทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นสิทธิ เสรีภาพ โอกาส รายได้ ความมั่งคั่ง และการนับถือตนเอง จะต้องถูกกระจายไปอย่างเท่าเทียม โดยเฉพาะการกระจายผลประโยชน์ให้แก่ผู้ที่ได้เปรียบน้อยที่สุดหรือกลุ่มคนผู้ด้อยโอกาส

2.2 ประชาคมอาเซียนกับความยุติธรรมทางสังคม

ประชาคมอาเซียน หรือ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations : ASEAN) เป็นองค์การระหว่างประเทศระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก่อริเริ่มจากการประชุมผู้นำอาเซียนและได้ร่วมลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน หรือ ข้อตกลงบาหลี (Bali Concord II, 2003) เห็นชอบให้อาเซียนรวมตัวกันจัดตั้งเป็นชุมชนหรือประชาคมเดียวกันภายในปี พ.ศ. 2563 ต่อมาในการประชุมสุดยอดอาเซียน พ.ศ. 2550 ณ ประเทศฟิลิปปินส์ ผู้นำอาเซียนได้มีมติร่นระยะเวลาการจัดตั้งให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ. 2558 ประชาคมอาเซียนประกอบด้วย 3 เสาหลัก คือ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community: ASC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) (พิพัฒน์ ยอดพฤติการ, 2558: ออนไลน์)

สำหรับประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน มีเป้าหมายให้อาเซียนเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง สังคมที่เอื้ออาหารและแบ่งปัน ประชากรอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี และมีการพัฒนาในทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์ของอาเซียน และมีคุณลักษณะสำคัญ คือ (1) เป็นประชาคมที่คำนึงถึงประโยชน์และความผาสุกของประชาชนเป็นหลัก (2) เป็นประชาคมที่ยึดหลักความยุติธรรมและสิทธิมนุษยชนของประชาชนได้รับการคุ้มครอง (3) เป็นประชาคมที่คำนึงถึงส่วนรวม มีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (4) ประชาชนทั้ง 10 ประเทศ มีความรักสามัคคี มีความรู้สึกร่วมว่าเป็นพลเมืองอาเซียน (5) ประชาชนมีคุณภาพชีวิต ได้รับสวัสดิการที่ดีขึ้น มีสิ่งแวดล้อมที่ดี และ (6) ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดตั้งประชาคม ทั้งนี้ ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนมีพิมพ์เขียวแผนงานจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint) ประกอบด้วยความร่วมมือ 6 ด้าน ได้แก่ การพัฒนามนุษย์ (Human Development) การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม (Social Welfare and Protection) สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice and Rights) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability) การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (Building and ASEAN Identity) การลดช่องว่างทางการพัฒนา

(Narrowing the Development Gap) (พิพัฒน์ ยอดพฤติการ, 2558: ออนไลน์; ฐิติขจี พีชผล, 2556)

ความร่วมมือด้านสิทธิและความยุติธรรมทางสังคมมีองค์ประกอบย่อย 3 ด้าน คือ (1) การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการสำหรับสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ (2) การคุ้มครองและส่งเสริมแรงงานโยกย้ายถิ่นฐาน และ (3) ส่งเสริมความรับผิดชอบสังคมขององค์กรธุรกิจ โดยให้บรรจแผนความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ในแผนธุรกิจของภาคเอกชน และสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในเชิงเศรษฐกิจ-สังคมในหมู่ประเทศสมาชิกอาเซียน ทั้งนี้ ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้นของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาในทุกระดับของประเทศ ไทย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ภาครัฐทั้งส่วนกลาง ภูมิภาค และท้องถิ่น ต้องปรับตัวและเตรียมความพร้อมในเชิงนโยบายเพื่อจัดการศึกษาได้อย่างยุติธรรมและสามารถคุ้มครองสิทธิของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มคนด้อยโอกาส ซึ่งปัจจุบัน ประเทศไทยร่วมจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิสตรีและสิทธิเด็ก (ASEAN Commission on the Promotion and Protection of the Rights of Women and Children : ACWC) แต่ยังมีได้มีการพัฒนานโยบายด้านความยุติธรรมของการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มคนด้อยโอกาสเป็นการเฉพาะกรณีหรือเฉพาะกลุ่มใด ๆ (พิพัฒน์ ยอดพฤติการ, 2558: ออนไลน์; ฐิติขจี พีชผล, 2556; ภาสกร อูระแสง, 2558: ออนไลน์)

3. ความเสมอภาคทางการศึกษา (Equity in Education)

การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าย่อมอาศัยทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถและศักยภาพสูง ซึ่งการศึกษานับเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้บรรลุศักยภาพสูงสุดของแต่ละบุคคลเพื่อประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันในสังคม สำหรับค่านิยมของคำว่า ความเสมอภาคทางการศึกษา นั้น ได้มีบุคคลและหน่วยงานต่างๆ ให้คำจำกัดความแตกต่างกันไป ดังตัวอย่างเช่น

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD) ให้ความหมาย ความเสมอภาคทางการศึกษาใน 2 มิติ กล่าวคือ ความยุติธรรม (Fairness) และ การเข้าถึง (Inclusion) ความยุติธรรม หมายความว่า สถานภาพส่วนบุคคลและสถานภาพสังคม เช่น เพศ สถานภาพทางเศรษฐกิจ-สังคม ชาติพันธุ์ ไม่ควรเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงการศึกษา ในขณะที่การเข้าถึง หมายถึง รัฐบาลต้องรับประกันว่าประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงมาตรฐานขั้นต่ำของการศึกษา เช่น การอ่านออกเขียนได้ รวมถึงใช้คณิตศาสตร์อย่างง่าย ได้ (OECD, 2008)

โครงการการศึกษาสำหรับเด็กหญิง องค์การสหประชาชาติ (United Nations Girls' Education Initiative, UNGEI) เสนอว่า ความเสมอภาค หมายถึง การรักษาสหสิทธิของเด็กในด้าน การศึกษา รวมถึงสิทธิของเด็กในการรับการศึกษาตลอดระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา เพื่อให้ตระหนักถึงศักยภาพและความมุ่งหวังของตนเอง นอกจากนั้นแล้ว ความเสมอภาคยังต้องการการจัดโครงสร้าง องค์การและกำหนดแนวทางปฏิบัติที่จะช่วยประกันได้ว่าเด็กทุกคนสามารถบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้ (UNGEI, 2010)

Levin (2003) เสนอว่า ความเสมอภาคทางการศึกษา มีความสำคัญหลายประการ ดังนี้

1) ความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นสิทธิมนุษยชนของทุกคนในการได้รับโอกาสที่จะพัฒนาศักยภาพและมีส่วนร่วมในสังคมอย่างสมบูรณ์ ซึ่งสิทธิในการศึกษานี้ได้รับการยอมรับจากปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของเด็กขององค์การสหประชาชาติ

2) トラバドที่ยังไม่มีความเสมอภาคในโอกาส จะทำให้เกิดการใช้ศักยภาพหรือความสามารถส่วนบุคคลอย่างไม่เต็มที่ เพราะคนจำนวนหนึ่งจะไม่สามารถพัฒนาทักษะและความสามารถของตนเองได้ สภาพการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดความสูญเสียทางด้านโอกาสไม่เฉพาะแต่ของบุคคลผู้นั้นแต่รวมถึงสังคมด้วย เราไม่สามารถรู้ได้ว่าเราสูญเสียนักวิทยาศาสตร์ นักเขียน ศิลปิน หรือ ครูที่เก่งๆ ไปแล้วกี่คนจากการที่เขาเหล่านั้นไม่สามารถจะเข้าถึงการเรียนรู้ที่พื้นฐานที่จำเป็นได้

3) การศึกษาในระดับที่สูงขึ้นจะสัมพันธ์กับผลลัพธ์เชิงบวกของชีวิตในแทบทุกประเด็น การศึกษาไม่เพียงแต่จะช่วยให้ได้รับการจ้างงานและได้รับผลตอบแทนเท่านั้น แต่ยังช่วยในเรื่องสุขภาพ อายุที่ยืนยาว ความสำเร็จในการเป็นพ่อแม่ การมีส่วนร่วมในสังคม และอื่นๆ

4) トラバドที่สังคมประกอบไปด้วยคนจำนวนหนึ่งที่มีทักษะไม่เพียงพอที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจ ต้นทุนทางสังคมด้านความมั่นคง สุขภาพ เงินอุดหนุนรายได้สวัสดิการเด็ก และอื่นๆ ย่อมสูงขึ้น

5) ความกลมเกลียวในสังคม (Social Cohesion) หรือ ความเชื่อมั่นทางสังคม (Social Trust) เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการสร้างความสำเร็จของประเทศต่างๆ ความไม่เสมอภาคที่มากขึ้นย่อมสวนทางกับความกลมเกลียวและความเชื่อมั่นทางสังคมที่ตกต่ำลง อีกทั้งยังเป็นอุปสรรคต่อความสามารถของประเทศในการพัฒนาเป็นระยะเวลาหลายปี

เป็ร็อง กิจรัตน์ภร (2555) ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไว้ว่า ความเสมอภาคทางการศึกษาของไทยนั้น ยังไม่บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2550 และ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติและนโยบายการศึกษาของรัฐบาลทุกสมัย ซึ่งความเหลื่อมล้ำทางการศึกษานั้นเกิดจากสาเหตุ 2 ประการ กล่าวคือ ประการที่หนึ่ง ความเหลื่อมล้ำจากสภาพสังคมไทย ที่เกิดจากความเหลื่อมล้ำจากฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจของครอบครัว จากภูมิฐานะ สภาพแวดล้อมและภูมิฐานะของเด็ก จากสถานะและวัฒนธรรมในครอบครัว และประการที่สอง คือ ความเหลื่อมล้ำจากการจัดการศึกษาชาติ ที่เกิดจากการจัดสรรงบประมาณและกำลังคนทางการศึกษา จากการจัดสรรอัตราครูและบุคลากรทางการศึกษา จากระบบการประเมินคุณภาพการศึกษา

ดำรงค์ ตุ่มทอง และคณะ (ม.ป.ป., 125-126) กล่าวว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคทางการศึกษามีอยู่ 3 ประการ กล่าวคือ ปัจจัยด้านนโยบาย อันได้แก่ การเข้าไม่ถึงบริการทางการศึกษา อาที่ที่ตั้งของโรงเรียน คุณภาพของบุคลากร คุณภาพของอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน ปัจจัยด้านงบประมาณที่แตกต่างกันระหว่างโรงเรียนในเมืองกับโรงเรียนในชนบทห่างไกล การถูกเลือกปฏิบัติเนื่องจากความพิการ คุณลักษณะทางสังคม ความยากจน และการด้อยโอกาส และปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจของผู้ปกครองของเด็ก

ธีร์ จินทราน (2556, หน้า 2) กล่าวถึงการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) ว่า ควรหมายถึง “การเรียนรู้เพื่อทุกคน” ซึ่งหมายความว่า นักเรียนทุกคนในโรงเรียนประถมศึกษาควร

บรรลุผลการเรียนรู้ที่เหมือนกัน การศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกันควรจะเป็นสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ในการพยายามปรับปรุงคุณภาพการศึกษาระดับประถมศึกษา”

ความคิดเห็นของนักวิชาการหรือองค์การระหว่างประเทศข้างต้นแสดงเป็นนัยยะว่าค่านิยมของคำว่าความเสมอภาคทางการศึกษาที่ยอมรับกันเป็นการสากลนั้นยังไม่ปรากฏชัด ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงให้คำจำกัดความของคำว่าความเสมอภาคทางการศึกษาเพื่อใช้ในการวิจัยนี้ว่า หมายถึง การจัดการศึกษาของรัฐบาลที่เป็นไปอย่างเท่าเทียม มีมาตรฐาน และรับรองสิทธิของเด็กทุกคนในการเข้าถึงการศึกษาและสิทธิในการได้รับการศึกษาอย่างเต็มศักยภาพตลอดระยะเวลาของการศึกษา

4. สิทธิเด็กและสิทธิกลุ่มชาติพันธุ์ (Child Rights and Ethnic Group Rights)

4.1 ความหมายสิทธิเด็กและสิทธิกลุ่มชาติพันธุ์

“เด็ก” ในความหมายของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 คือ มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้น ตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น สำหรับคำว่า “เด็ก” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 (ประเทศไทย) หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปี บริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส “สิทธิเด็ก” จึงหมายถึงบุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปี บริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส มีอำนาจขอขบธรรมเนียมที่จะกระทำการใด ๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองคุ้มครองจากกฎหมาย (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555: 7 - 10)

“เด็กปฐมวัย” ตามความหมายของนโยบายรัฐบาลและแผนยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ พ.ศ. 2555 คือ เด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงก่อนประถมศึกษาปีที่ 1 ครอบคลุมเด็กทั่วไป เด็กด้อยโอกาส เด็กพิการ รวมถึงเด็กต่างด้าวที่อยู่ในประเทศไทย เด็กปฐมวัยทุกคนจะได้รับการคุ้มครองและสิทธิการพัฒนารอบด้านตามวัย อย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2555)

“เด็กปฐมวัย” ตามความหมายของนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย (0 -5 ปี) ระยะยาว พ.ศ. 2550 - 2559) คือ เด็กตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงอายุ 5 ปี 11 เดือน 29 วัน โดยจำแนกการจัดการศึกษาเป็น 2 กลุ่มอายุ คือ กลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี ครอบคลุมเป็นแกนหลักในการดูแลและส่งเสริมพัฒนาการ กลุ่มอายุ 3-5 ปี หน่วยงานภาครัฐ สถานพัฒนาเด็ก หรือรูปแบบอื่น ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย เป็นแกนหลักจัดการศึกษาสำหรับเด็ก และร่วมกับพ่อแม่/ครอบครัวดูแลการพัฒนาเด็กอย่างรอบด้าน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556ข)

“กลุ่มชาติพันธุ์” (Ethnic Group) เป็นมโนทัศน์หนึ่งที่นักมานุษยวิทยาใช้ในการในการจำแนกกลุ่มชนต่างๆ ซึ่งแพร่หลายในสาขาวิชามานุษยวิทยาตั้งแต่ ทศวรรษ 2490 เป็นต้นมา โดยเป็นคำที่เสนอให้ใช้แทนคำว่า ชนเผ่า/เผ่าพันธุ์ (Tribe) กลุ่มชนเร่ร่อน (Band) เนื่องจากคำดังกล่าวมีนัยของการไร้อารยธรรมและสะท้อนอคติแบบจักรวรรดินิยมตะวันตก ทั้งให้ความหมายในแง่คนป่าเถื่อนที่อยู่นอกอาณาจักรแห่งอารยธรรม ขณะที่คำว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” มีความหมายเป็นกลางมากกว่า เพราะไม่ได้บ่งบอกประเภทหรือระดับทางวัฒนธรรมที่เหนือกว่าหรือต่ำกว่าคู่ปฏิสัมพันธ์ เพียงแต่บ่งบอกว่าเป็นกลุ่มชนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม นิยามของกลุ่มชาติพันธุ์

ยังมีความหลากหลายอยู่มาก โดยส่วนใหญ่สรุปได้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์ คือ กลุ่มชนที่มีความแตกต่างทางกายภาพ วัฒนธรรม ภาษา จิตสำนึกของสมาชิกชาติพันธุ์ว่าตนเป็นใคร และประวัติศาสตร์ที่มาของกลุ่มชน นอกจากนี้ Bart, F. (1969) ยังให้นิยามที่น่าสนใจไว้ว่า คือ รูปแบบการจัดระเบียบสังคมแบบหนึ่ง ซึ่งบ่งบอกสถานภาพทางสังคมและมาตรฐานการปฏิสัมพันธ์ที่ทำให้รู้ว่าคู่ปฏิสัมพันธ์หรือกลุ่มต่างชาติพันธุ์ควรจะถือปฏิบัติต่อกันอย่างเหมาะสมได้อย่างไร และ Cohen, A. (1974) ให้นิยาม คือ กลุ่มคนที่มีแบบแผนพฤติกรรมทางวัฒนธรรมร่วมกัน เป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหญ่ และมีการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อยู่ร่วมระบบสังคมเดียวกัน นัยยะของความหมายนี้ คือ กลุ่มชาติพันธุ์จะต้องอยู่ร่วมระบบสังคมเดียวกันกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, 2558: ออนไลน์)

“สิทธิกลุ่มชาติพันธุ์ด้านการศึกษา” โดยปฏิญญาแห่งสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิชนเผ่าพื้นเมือง พ.ศ. 2550 (United Nations Declaration on the Rights Indigenous Peoples, 2007) ให้การรับรองสิทธิด้านการศึกษาโดยให้สิทธิของครอบครัวชนเผ่าพื้นเมืองและชุมชนในการมีความรับผิดชอบร่วมกันกับรัฐในการให้การเลี้ยงดู อบรม การศึกษา และความเป็นอยู่ที่ดีของลูกหลานชนเผ่าพื้นเมือง โดยสิทธินี้ต้องสอดคล้องกับสิทธิเด็กสากล (สำนักกิจการชาติพันธุ์, 2550)

“เด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์” ในการวิจัยนี้จึงหมายถึงเด็กที่ได้รับสิทธิการศึกษาระดับปฐมวัยตามนโยบายรัฐบาลด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ ในกลุ่มอายุ 3-5 ปี โดยเป็นเด็กที่มาจากรอบครัวกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งครอบครัวที่เป็นชนเผ่าพื้นเมืองดั้งเดิมในประเทศไทย และครอบครัวแรงงานต่างด้าว

4.2 สิทธิเด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ในสิทธิเด็กสากล

โดยหลักการสากลของสหประชาชาติถือว่ามนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน และทุกคนมีความชอบธรรมในสิทธิและเสรีภาพ โดยปราศจากการแบ่งแยกใด ๆ ทั้งสิ้น ดังนั้น เด็กในฐานะมนุษย์ย่อมมีศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน มีความชอบธรรมในสิทธิและเสรีภาพ สิทธิเด็กเป็นสิทธิที่กำหนดไว้ภายใต้ปฏิญญาสากลด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) สิทธิเด็กเป็นสิทธิประเภทหนึ่งในกลุ่มสิทธิมนุษยชน แต่เด็กมีความสามารถทางร่างกายและสติปัญญาไม่เท่าเทียมกับผู้ใหญ่ จึงต้องการการพิทักษ์คุ้มครองเป็นพิเศษ รวมถึงได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายอย่างเหมาะสม องค์การสหประชาชาติจึงกำหนดพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนเฉพาะสำหรับเด็ก เรียกว่า “อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (พ.ศ. 2532)” (The Convention on the Rights of the Child: CRC) เพื่อให้ประเทศสมาชิกได้ยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อเด็กภายใต้พื้นฐานเดียวกัน ซึ่งประเทศไทยได้ลงนามให้สัตยาบันรับรองอนุสัญญาดังกล่าวและมีผลบังคับใช้หรือยอมปฏิบัติตาม เมื่อปี พ.ศ. 2535 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กถือเป็นแม่บทของประเทศไทยในการดำเนินนโยบาย กฎหมาย และบริหารจัดการศึกษาสำหรับเด็ก โดยเฉพาะนโยบายและกฎหมายสำคัญ เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาเด็กปฐมวัยของชาติ พ.ศ. 2551 แผนยุทธศาสตร์ชาติด้านเด็กปฐมวัย (แรกเกิดถึงก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่ 1) ตามนโยบายรัฐบาลด้านเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2555-2559 เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554: 7-8)

สิทธิเด็กเป็นสิทธิสากล (Universal Rights) และเป็นสิทธิเด็ดขาดที่ต้องได้รับการรับรองและคุ้มครอง ซึ่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเป็นกฎหมายสากลบังคับใช้เพื่อพัฒนาเด็ก ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา ให้เจริญเติบโตรอบด้านเต็มศักยภาพ และไม่เลือกปฏิบัติ แต่ไม่ได้หมายความว่ารัฐจะต้องปฏิบัติต่อเด็กทุกคนเหมือนกันหมด หากเด็กกลุ่มใดไม่สามารถใช้สิทธิ เช่นเดียวกับเด็กอื่น เพราะสภาวะทางร่างกาย จิตใจ หรือสังคม รัฐอาจจัดบริการให้เด็กเหล่านี้เป็นกรณีพิเศษ เพื่อช่วยให้เด็กกลุ่มนี้สามารถใช้สิทธิเท่าเทียมกับเด็กอื่น ๆ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555: 11)

สำหรับ “เด็กกลุ่มชาติพันธุ์” ได้รับการคุ้มครองสิทธิตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก “ส่วนที่ 1 ข้อที่ 2 รัฐภาคีจะเคารพและประกันสิทธิตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญานี้ แก่เด็กแต่ละคนที่อยู่ในเขตอำนาจของตน โดยปราศจากเลือกปฏิบัติไม่ว่าชนิดใด ๆ โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ สีผิว ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น ต้นกำเนิดทางชาติ ชาติพันธุ์ หรือสังคม ทรัพย์สิน ความทุพพลภาพ การเกิดหรือสถานะอื่น ๆ ของเด็ก หรือบิดามารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย” สิทธิดังกล่าวอยู่ภายใต้หลักการพื้นฐานสำคัญ คือ การไม่เลือกปฏิบัติ (Non-Discrimination) โดยให้ความสำคัญแก่เด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมและไม่คำนึงถึงความแตกต่างของเด็ก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554: 9)

ทั้งนี้ เด็กทุกคนรวมถึงเด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์จะได้รับสิทธิพื้นฐาน 4 ด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554: 9-10 ได้แก่ (1) สิทธิการมีชีวิตอยู่รอด (Right of Survival) ครอบคลุมความต้องการจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต หรือปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค รวมทั้งความรักความเอาใจใส่จากครอบครัวและสังคม (2) สิทธิในการพัฒนา (Right of Development) หมายถึง การได้รับโอกาสในการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ เช่น สิทธิในการรับศึกษา การเล่น การพักผ่อน กิจกรรมทางวัฒนธรรม การเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารที่เหมาะสม การมีอิสระในการคิด มโนธรรม และการนับถือศาสนา การพัฒนาบุคลิกภาพ ทั้งทางสังคม จิตใจและสุขภาพร่างกาย (3) สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง (Right of Protection) หมายถึง การได้รับการคุ้มครองจากการเลือกปฏิบัติ การล่วงละเมิด การทำร้าย การถูกกลั่นแกล้งรังแก การถูกทอดทิ้ง ละเลย การลักพาตัว การใช้แรงงานเด็ก ความยุติธรรม และการหาประโยชน์ต่างๆ เช่น การหาผลประโยชน์ทางเพศ (4) สิทธิในการมีส่วนร่วม (Right of Participation) หมายถึง การให้เด็กได้รับบทบาทที่สำคัญในชุมชน มีอิสระในการแสดงความคิดเห็น ในเรื่องส่งผลกระทบต่อชีวิตตนเอง และได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมในสังคม และในการเตรียมตัวที่จะรับภาระของสังคมเมื่อเติบโตขึ้น

4.3 บทบาทของผู้เกี่ยวข้องในฐานะผู้ให้สิทธิ

ผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินนโยบาย กฎหมาย และการบริหารจัดการศึกษาเพื่อให้สิทธิเด็กตามกรอบอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 มิได้มีเพียงรัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐส่วนกลางเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงตัวเด็กเอง ผู้เกี่ยวข้องที่ใกล้ชิดกับเด็ก เช่น ผู้ปกครอง ครู ผู้บริหาร สถานศึกษา/โรงเรียน เป็นต้น ผู้เกี่ยวข้องในบทบาทให้การสนับสนุนสิทธิเด็กด้านการศึกษา เช่น องค์กร/หน่วยงานภาครัฐระดับภูมิภาคและท้องถิ่น ตัวแทน/องค์กรชุมชน องค์กรภาคเอกชน องค์กร

ภาคประชาชน องค์การด้านสิทธิเด็ก สถาบันอุดมศึกษา ผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554: 21; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2555)

กติกาสากล นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1. กติกาสากลที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์

1.1 อนุสัญญาองค์การสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989

อนุสัญญาองค์การสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (พ.ศ. 2532) หรือ Convention on the Rights of the Child โดย (1) ญัตติแห่งสหประชาชาติมีหลักการให้การยอมรับในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดและสิทธิที่เท่าเทียมกัน ซึ่งไม่อาจเพิกถอนได้ของสมาชิกทั้งปวงของมวลมนุษยชาตินั้น เป็นรากฐานของเสรีภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพในโลก (2) การยอมรับข้อตกลงในปฏิญญาและกติกาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ว่า ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพทั้งปวงที่กำหนดไว้โดยปราศจากการแบ่งแยกไม่ว่าชนิดใด ๆ อาทิ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น ต้นกำเนิดทางชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน การเกิดหรือสถานะอื่น (3) สหประชาชาติได้ประกาศในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ว่า เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการดูแล และการช่วยเหลือเป็นพิเศษ และควรพิจารณาเตรียมเด็กให้พร้อมอย่างเต็มที่ที่จะดำรงชีวิตเป็นของตัวเองในสังคม และควรเลี้ยงดูเด็กตามเจตนารมณ์แห่งสันติภาพ ศักดิ์ศรี ความอดกลั้น เสรีภาพ ความเสมอภาค และความเป็นเอกภาพ (4) สิทธิเด็กถือความสำคัญของการมีส่วนร่วมระหว่างประเทศ เพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่ของเด็กในทุก ๆ ประเทศ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนา โดยสาระสำคัญของสิทธิเด็กที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ มีดังนี้

ข้อ 1 เด็ก หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น

ข้อ 2 รัฐภาคีจะเคารพและประกันสิทธิตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาแก่เด็กแต่ละคนที่อยู่ในเขตอำนาจของตน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติไม่ว่าชนิดใด ๆ โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ สีผิว ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น ต้นกำเนิดทางชาติ ชาติพันธุ์ หรือสังคม ทรัพย์สิน ความทุพพลภาพ การเกิดหรือสถานะอื่น ๆ ของเด็ก หรือบิดามารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย

ข้อ 5 รัฐภาคีจะเคารพต่อความรับผิดชอบ สิทธิ และหน้าที่ของบิดามารดา หรือสมาชิกของครอบครัวขยาย หรือชุมชน ซึ่งกำหนดไว้โดยขนบธรรมเนียมในท้องถิ่น หรือของผู้ปกครองตามกฎหมาย หรือบุคคลอื่นที่รับผิดชอบต่อเด็กตามกฎหมาย โดยแนะแนวตามที่เหมาะสมในการใช้สิทธิของเด็ก ในลักษณะที่สอดคล้องกับความสามารถที่พัฒนาตามวัยของเด็ก

ข้อ 6 เด็กทุกคนมีสิทธิติดตัวที่จะมีชีวิต และรัฐภาคีจะประกันให้เด็กมีการอยู่รอดและได้รับการพัฒนา

ข้อ 7 เด็กจะได้รับการจดทะเบียนทันทีหลังการเกิด และมีสิทธิจะได้รับสัญชาติ โดยรัฐจะประกันให้มีการปฏิบัติตามสิทธินั้น โดยเฉพาะเด็กที่ตกอยู่ในสถานะไร้สัญชาติ

ข้อ 18 รัฐภาคีจะประกันให้มีการพัฒนาสถาบันการอำนวยความสะดวก และ การบริการต่าง ๆ สำหรับการดูแลเด็ก

ข้อ 19 รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมทั้งปวงด้านการศึกษา ในอันที่จะ ค้ำครองเด็กจากรูปแบบทั้งปวงของความรุนแรง ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ข้อ 20 เด็กที่ถูกพรากจากสภาพครอบครัว จะได้รับการคุ้มครองและความช่วยเหลือ พิเศษที่จัดให้โดยรัฐ ในรูปแบบจัดหาผู้อุปถัมภ์ หรือจัดให้อยู่ในความดูแลของสถาบันที่เหมาะสม สำหรับการดูแลเด็ก โดยคำนึงถึงภูมิหลังทางด้านชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมของเด็ก

ข้อ 27 รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กทุกคนที่จะได้รับมาตรฐานของการดำรงชีวิตที่ เพียงพอสำหรับการพัฒนาด้านร่างกาย สมอง จิตใจ ศิลธรรม และสังคมของเด็ก

ข้อ 28 รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กที่จะได้รับการศึกษาบนพื้นฐานของโอกาสที่เท่า เทียมกัน และส่งเสริมสนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษา โดยเฉพาะ อย่างยิ่ง เพื่อที่จะเกื้อกูลต่อการขจัดความเหลื่อมล้ำและการไม่รู้หนังสือทั่วโลก

ข้อ 29 รัฐภาคีตกลงกันว่าการศึกษาศึกษาของเด็กจะมุ่งไปสู่ การพัฒนาบุคลิกภาพ ความสามารถพิเศษ ความสามารถด้านร่างกายและจิตใจของเด็กให้เต็มศักยภาพของเด็กแต่ละคน รวมถึงการพัฒนาความเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน การเตรียมเด็กให้มีชีวิตที่มี ความรับผิดชอบในสังคมที่เสรีด้วยจิตสำนึกแห่งความเข้าใจ สันติภาพ ความอดกลั้น ความเสมอภาค ทางเพศ และมิตรภาพในหมู่มวลมนุษยชนทุกกลุ่มชาติพันธุ์ ศาสนา ตลอดจนในหมู่คนพื้นเมืองดั้งเดิม และการพัฒนาความเคารพต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

ข้อ 30 ในรัฐที่มีชนกลุ่มน้อยทางชาติพันธุ์ หรือกลุ่มชนพื้นเมืองดั้งเดิม เด็กที่มาจาก ชนกลุ่มน้อยนั้น หรือที่เป็นชนพื้นเมืองจะต้องไม่ถูกปฏิเสธสิทธิที่จะปฏิบัติตามวัฒนธรรม ศาสนา ภาษา ของตน

ข้อ 31 รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กที่จะมีการพัก เวลาพักผ่อน การเข้าร่วมกิจกรรม การละเล่นทางสันตินาการที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก และการมีส่วนร่วมอย่างเสรีในศิลปะและ วัฒนธรรม

1.2 ปฏิญญาแห่งสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิชนเผ่าพื้นเมือง ค.ศ. 2007

ปฏิญญาสากลแห่งสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิชนเผ่าพื้นเมือง ค.ศ. 2007 (พ.ศ. 2550) หรือ United Nations Declaration on the Rights Indigenous Peoples (UNDRIP) เป็นปฏิญญารับรองสิทธิองค์รวม (Collective Rights) ของชนเผ่าพื้นเมือง โดยมีมาตราที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการศึกษา ได้แก่

มาตรา 1 ชนเผ่าพื้นเมืองมีสิทธิที่จะได้รับความพึงพอใจอย่างเต็มที่ในสิทธิมนุษยชน ทั้งปวงและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ทั้งในฐานะส่วนรวมและปัจเจกบุคคล ตามที่ได้รับการรับรองไว้ในกฎ บัตรสหประชาชาติ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

มาตรา 2 ประชาชนและปัจเจกบุคคลที่เป็นชนเผ่าพื้นเมืองมีเสรีภาพเท่าเทียมกับ ประชาชนและบุคคลอื่นทั้งปวง และมีสิทธิที่จะเป็นอิสระจากการถูกเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบในการ ใช้สิทธิของตน โดยเฉพาะบนพื้นฐานของต้นกำเนิดหรืออัตลักษณ์ของพวกเขา

มาตรา 6 ปัจเจกบุคคลที่เป็นชนเผ่าพื้นเมืองทุกคน มีสิทธิที่จะได้รับสัญชาติ

มาตรา 14

1. ชนเผ่าพื้นเมืองมีสิทธิจัดตั้งและควบคุมระบบการศึกษาและสถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาด้วยภาษาของตนเองในลักษณะที่มีความเหมาะสมกับวิธีการสอนและการเรียนรู้ตามวิถีวัฒนธรรมของตนเอง

2. ปังเจกบุคคลที่เป็นชนเผ่าพื้นเมือง โดยเฉพาะเด็ก มีสิทธิในการศึกษาของรัฐทุกรูปแบบและทุกระดับ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ

3. รัฐจะต้องมีมาตรการที่มีประสิทธิผลด้วยความร่วมมือกับชนเผ่าพื้นเมือง เพื่อให้บุคคลที่เป็นชนเผ่าพื้นเมือง โดยเฉพาะเด็กรวมทั้งเด็กที่อาศัยอยู่นอกชุมชนของเขา ได้เข้าถึงการศึกษาที่เป็นวัฒนธรรมและจัดโดยใช้ภาษาของตนเองเมื่อมีโอกาส

มาตรา 23 ชนเผ่าพื้นเมืองต้องมีสิทธิในการกำหนดและพัฒนายุทธศาสตร์ และลำดับความสำคัญสำหรับการใช้สิทธิในการพัฒนาของตน โดยเฉพาะชนเผ่าพื้นเมืองมีสิทธิเข้าไปร่วมในการพัฒนาและการกำหนดแผนงานด้านสุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย เศรษฐกิจและสังคม ที่มีผลกระทบต่อพวกเขา และมีสิทธิในการบริหารจัดการแผนงานเหล่านี้ โดยผ่านสถาบันของตนเองเท่าที่จะเป็นไปได้

มาตรา 43 สิทธิต่าง ๆ ที่ได้รับการยอมรับในปฏิญญานี้ ถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการอยู่รอด ความมีศักดิ์ศรี และความเป็นอยู่ที่ดีของชนเผ่าพื้นเมืองทั่วโลก

ทั้งนี้ บทบัญญัติที่เขียนไว้ในปฏิญญานี้จะต้องตีความตามหลักแห่งความยุติธรรม ความเป็นประชาธิปไตย การเคารพสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค การไม่เลือกปฏิบัติ การบริหารที่เป็นธรรมและด้วยจิตศรัทธา

1.3 ปฏิญญาสากลว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน หรือ Education for All, UNESCO เป็นโครงการที่กำเนิดขึ้นในปี ค.ศ. 1990 (พ.ศ. 2533) จากการประชุมโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน (World Conference on Education for All) หลังจากนั้นได้มีการจัดประชุมโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชนอีกหลายครั้ง โดยมีเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน 6 ด้าน ได้แก่ 1) การขยายการดูแลเด็กปฐมวัยและกิจกรรมเพื่อการพัฒนาอื่น ๆ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กด้อยโอกาส 2) การศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) การตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ของเยาวชนและผู้ใหญ่ 4) การยกระดับการรู้หนังสือในผู้ใหญ่ 5) ความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันด้านการศึกษาระหว่างชายและหญิง และ 6) คุณภาพการศึกษา สำหรับการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนในเป้าหมายที่ 1 ด้านการศึกษาปฐมวัย ประเทศไทยได้นำมาเป็นแนวทางปฏิบัติโดยกำหนดเป้าหมายการส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการเต็มตามศักยภาพ เพื่อให้สามารถเติบโตเป็นคนดี มีคุณภาพ และทำประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม โดยพัฒนานโยบายและกฎหมายที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย และเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556)

2. นโยบายและกฎหมายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์

2.1 นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส พ.ศ. 2548

นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส พ.ศ. 2548 เกิดขึ้นภายใต้กติกาสากล กฎหมายและนโยบายไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548: 3 - 5) ดังนี้

- พันธสัญญาสากลนานาชาติ ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 กำหนดให้รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กที่จะได้รับการศึกษา บนพื้นฐานของโอกาสที่เท่าเทียม และปฏิญญาโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน ได้มีการประชุมและจัดทำเป็นพันธกรณี เพื่อให้บริการการศึกษาเป็นไปอย่างเสมอภาค ทัวถึง และเป็นธรรม

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดให้รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึ่งพาตนเองได้ และยังกำหนดให้เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมจากรัฐ

- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีสาระบัญญัติที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 10 ว่า การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

- มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 16 มีนาคม 2542 มีมติให้รัฐจัดและสนับสนุนเอกชน องค์กรต่าง ๆ จัดการศึกษาให้กับผู้ด้อยโอกาสในรูปแบบที่หลากหลาย โดยจัดให้เหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพและสภาพของผู้เรียนจัดการศึกษาให้กับแรงงานที่พลาดโอกาสทางการศึกษาในระบบปกติในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งให้รัฐดำเนินโครงการเฉพาะกิจ เพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่เสี่ยงภัยและทุรกันดาร

- นโยบายรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายด้านการศึกษาต่อรัฐสภา วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 โดยระบุถึงการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการผู้ด้อยโอกาส เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถพึ่งตนเองได้

นโยบายฉบับนี้ให้นิยาม “เด็กด้อยโอกาสในบริบทการให้บริการการศึกษา” หมายถึง “เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี (เว้นแต่กรณีที่ต้องดูแลเป็นพิเศษ ให้ขยายอายุเป็น 24 ปี) ที่ประสบปัญหาหรือตกอยู่ในภาวะยากลำบาก หรืออยู่ในสภาพที่ด้อยกว่าเด็กทั่วไป จำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือเป็นพิเศษ เพื่อให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีพัฒนาการที่ถูกต้องและเหมาะสมกับวัย สามารถบรรลุถึงศักยภาพสูงสุดของตนเองได้” พร้อมจำแนกเด็กด้อยโอกาส เป็น 6 กลุ่ม ดังนี้

- 1) เด็กถูกปล่อยปละละเลย ได้แก่ เด็กเร่ร่อน/ขอทาน เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กกำพร้า เด็กในสลัม/ชุมชนแออัด

- 2) เด็กถูกละเมิดสิทธิ ได้แก่ เด็กถูกทารุณ โสเภณีเด็ก เด็กถูกข่มขืน และแรงงานเด็ก

- 3) เด็กประพฤติตนไม่เหมาะสม ได้แก่ เด็กติดสารเสพติด เด็กตั้งครุภรณ์อกสมรสหรือตั้งครุภรณ์ก่อนวัยอันควร เด็กก่ออาชญากรรม/ต้องคดี เด็กที่อยู่สถานพินิจ เด็กมีผู้สมในสถานบริการและสถานเริงรมย์

- 4) เด็กพิการทางกาย/จิตใจ อารมณ์/สติปัญญา และการเรียนรู้
- 5) เด็กขาดโอกาส/ยากจนเข้าไม่ถึงบริการ ได้แก่ เด็กไม่ได้เรียนหนังสือ เด็กถูกกรรมกรก่อสร้าง ลูกกรรมกรว่างงาน เด็กชนกลุ่มน้อย เด็กยากจน เด็กที่ไม่ได้รับสัญชาติไทย เด็กที่ไม่มีสูติบัตรหรือทะเบียนบ้าน
- 6) เด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ ได้แก่ เด็กเป็นเอดส์ เด็กกำพร้าเพราะพ่อแม่ตายเพราะเอดส์

สำหรับสาระสำคัญของนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส พ.ศ. 2548 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548: 7 - 20) ได้แก่

- วิสัยทัศน์ กำหนดให้ เด็กด้อยโอกาสทุกคนต้องมีสิทธิและโอกาสในการรับบริการการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ เพื่อให้มีทักษะชีวิตและอาชีพ สามารถพึ่งตนเอง และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข มีศักดิ์ศรี และมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ
- วัตถุประสงค์ เพื่อให้เด็กด้อยโอกาสได้รับบริการการศึกษาและวิชาชีพ และได้รับการพัฒนาศักยภาพให้รอดพ้นจากสภาพด้อยโอกาส สามารถพึ่งตนเองได้ มีโลกทัศน์และการดำรงชีวิตที่ดี เห็นคุณค่าของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข มีศักดิ์ศรี มีจิตสำนึก มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ
- เป้าหมาย คือ เด็กด้อยโอกาสทุกคนมีโอกาสได้รับบริการการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง
- นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส มี 5 ด้าน ดังตาราง

ตารางที่ 2.1 นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส

นโยบาย	ยุทธศาสตร์ (โดยสรุป)
ข้อ 1 บริการการศึกษาอย่างเสมอภาคและทั่วถึง ให้เด็กด้อยโอกาสทุกคนมีโอกาสรับการศึกษาอย่างเหมาะสมและหลากหลายรูปแบบ โดยคำนึงถึงหลักการสิทธิเด็ก สิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์	การให้บริการการศึกษาที่หลากหลายและยืดหยุ่น มีการนำนวัตกรรมมาใช้ในการให้บริการ เพื่อส่งเสริมหน่วยงานให้มีศักยภาพในการจัดการศึกษาในเชิงรุก
ข้อ 2 จัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ เน้นการเรียนรู้เพื่อชีวิตที่เหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาส โดยต้องบูรณาการทั้งด้านวิชาการ ด้านศีลธรรม จริยธรรม และด้านทักษะการดำรงชีวิตในสัดส่วนที่เหมาะสม และมีมาตรฐานคุณภาพเท่าเทียมกับการศึกษาในระบบปกติ	การประเมินรายบุคคล ก่อนและหลังการให้บริการ การจัดหลักสูตรหลากหลายตามความต้องการ การจัดการกระบวนการเรียนการสอนมุ่งฟื้นฟูศักยภาพ สร้างแรงจูงใจทางบวก ให้การศึกษากับครอบครัว สังคม ให้เข้าใจและมีส่วนร่วมการจัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต
ข้อ 3 ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษาและปัจจัยพื้นฐานอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของเด็กด้อยโอกาสแต่ละประเภท เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์	การรณรงค์ให้เห็นความสำคัญและระดมทรัพยากรร่วมกัน สร้างแรงจูงใจโดยใช้มาตรการด้านภาษี จัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส กำหนดหลักเกณฑ์แนวทางการจัดสรรและการใช้ทรัพยากร จัดสรรงบประมาณ ค่าใช้จ่ายรายหัว ค่าใช้จ่ายอื่น และสนับสนุนงบประมาณให้ชุมชนองค์กรในท้องถิ่น

นโยบาย	ยุทธศาสตร์ (โดยสรุป)
ข้อ 4 จัดระบบการบริหารจัดการ ให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสอย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพ	การปรับแก้กฎหมาย กฎ ระเบียบ จัดทำฐานข้อมูลเด็กด้อยโอกาส จัดให้มีสถานศึกษารองรับอย่างเพียงพอ ส่งเสริมให้ทุกหน่วยงานประสานความร่วมมือกัน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กด้อยโอกาส ครอบครัว ชุมชน ส่งเสริมให้มีศูนย์ประสานและรองรับเด็กขาดที่พึ่ง ส่งเสริมเขตพื้นที่ ส่งเสริมให้มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานระดับนโยบายและปฏิบัติ
ข้อ 5 สร้างและพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสให้มีศักยภาพและความพร้อมในการจัดการศึกษา และสามารถให้ความช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสได้อย่างมีประสิทธิภาพ	การสร้างเครือข่ายองค์กร และพัฒนาศักยภาพเครือข่าย ให้มีความพร้อม มีระบบเครือข่ายการทำงานที่มีประสิทธิภาพ มีการวิจัยและติดตามการดำเนินงานของเครือข่าย

ที่มา: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548: 9-20)

2.2 นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) ระยะเวลา พ.ศ. 2550-2559

นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัยฯ เกิดขึ้นภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2559 และปฏิญญาสากลว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน ซึ่งนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัยฯ ได้กำหนดวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) ดังนี้

วิสัยทัศน์ ในปี 2559 เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับและมีการพัฒนาที่ดีและเหมาะสมอย่างรอบด้าน สมดุล เต็มศักยภาพ พร้อมทั้งเรียนรู้อย่างมีความสุข เติบโตอย่างมีคุณภาพ เพื่อเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งในการพัฒนาเด็กในระยะต่อ ๆ ไป

วัตถุประสงค์ของนโยบายที่สำคัญคือเพื่อให้มีแนวคิดและแนวทางร่วมกันทั้งระดับชาติและทุกระดับในการส่งเสริมสนับสนุนเด็กปฐมวัยทุกคนให้มีพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพของตน โดยมีแนวนโยบายเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยช่วงอายุ 0-5 ปี ทุกคน อย่างมีคุณภาพ เต็มศักยภาพ มีครอบครัวเป็นแกนหลัก และผู้มีหน้าที่ดูแลเด็กและทุกภาคส่วนของสังคมได้มีส่วนร่วมในการจัดบริการและสิ่งแวดล้อมที่ดี เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและการพัฒนาเด็กตามวัย

กลุ่มเป้าหมายของนโยบาย มี 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) เด็กอายุ 0-5 ปี ทุกคน 2) พ่อแม่สมาชิกในครอบครัว ผู้เตรียมตัวเป็นพ่อแม่ 3) ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กโดยตรง ได้แก่ ผู้บริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ครู ผู้ดูแลเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็ก พี่เลี้ยงเด็ก ผู้สูงอายุที่ดูแลเด็ก แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ฯลฯ 4) ชุมชน ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชนต่าง ๆ ผู้นำทางศาสนา อาสาสมัคร กลุ่มอาชีพ นักเรียน/เยาวชน ฯลฯ และ 5) สังคม ได้แก่ สถาบันทางสังคม สื่อมวลชน สถาบันวิจัย สถาบันการศึกษา นักวิชาชีพ องค์กรเอกชน องค์กรธุรกิจ ฯลฯ

สำหรับยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย และยุทธศาสตร์การส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย รายละเอียด ดังตาราง

ตารางที่ 2.2 ยุทธศาสตร์การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

ยุทธศาสตร์	มาตรการ
<p>แนวคิด</p> <p>1. เด็กปฐมวัย 0-5 ปี ทั้งเด็กปกติ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ และเด็กที่มีความสามารถพิเศษทุกคนต้องได้รับการเลี้ยงดูที่ส่งเสริมพัฒนาการ ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคม คุณธรรมจริยธรรม โดยให้ความสำคัญกับการสร้างปัญญาที่เข้าถึงความดีงาม ความถูกต้อง วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสื่อสารและการเรียนรู้ <u>โดยเฉพาะกลุ่มเด็กด้อยโอกาส</u> และเด็กที่มีความต้องการพิเศษ มีสิทธิที่จะได้รับการดูแลและการช่วยเหลือเป็นพิเศษ เด็กทุกคนต้องมีชีวิตอยู่รอดปลอดภัย ได้รับการคุ้มครองป้องกัน และได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและสร้างสรรค์</p> <p>2. มีการพัฒนารูปแบบการให้บริการที่เหมาะสมหลากหลาย และทั่วถึงในการพัฒนาเด็กทุกคนให้มีการพัฒนาทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคม จริยธรรม และการมีนิสัยที่ดีจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้เลี้ยงดูเด็ก และครูปฐมวัย หรือที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่นอย่างมีคุณภาพ</p> <p>3. มีการพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนผ่านบริการตามวัยของเด็กระหว่างครอบครัวกับสถานบริการ และ/หรือสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ</p>	<p>1. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดบริการในสถานพัฒนาเด็กและสถานบริการการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายสำหรับเด็กปฐมวัยอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ที่จัดโดยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจเอกชนและชุมชน รวมทั้งปฏิรูปวิธีการอบรมเลี้ยงดู วิจัยจัดประสบการณ์เรียนรู้ วิจัยพัฒนากระบวนการคิด และสื่อการเรียนรู้ทุกรูปแบบ เพื่อให้เด็กสามารถพัฒนาตนเองได้ตามกระบวนการหรือรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตน พร้อมทั้งสร้างเสริมสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทำหายเด็กให้อยากเรียนรู้มากขึ้น เพื่อสร้างความพอใจและความสุขให้แก่เด็ก</p> <p>2. สนับสนุนโครงการต่าง ๆ ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกด้านอย่างบูรณาการ โดยสนับสนุนชุมชนที่มีการดำเนินการอยู่แล้ว ให้ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดจนโครงการอื่น ๆ ที่มุ่งพัฒนาเด็ก โดยอาศัยผู้นำท้องถิ่นเป็นแกนหลัก รวมทั้งมีการประสานงานกับหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนที่เป็นผู้ให้การสนับสนุน</p> <p>3. เด็กปฐมวัยต้องได้รับการตรวจร่างกายและประเมินพัฒนาการเพื่อค้นหาและเฝ้าระวังหากพบความบกพร่อง</p> <p>4. รัฐต้องจัดบริการเพื่อการพัฒนาและบริการทางการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการตามความจำเป็น ของเด็กทุกคน โดยเฉพาะเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ และเด็กด้อยโอกาสกลุ่มต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและเพียงพอ</p> <p>5. กำหนดหลักเกณฑ์และมาตรฐานแห่งชาติ โดยกำหนดให้มีการจัดทำตัวบ่งชี้ คุณภาพ และมาตรฐานของบริการการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ให้เป็นสากล</p> <p>6. ส่งเสริมให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยมีการ</p>
<p>เป้าหมาย</p> <p>1. การพัฒนาเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ให้ครอบครัวเป็นแกนหลักในการดูแลและส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน</p> <p>2. การพัฒนาเด็กอายุ 3-5 ปี ครอบครัวยังคงเป็นแกนหลักในการดูแลและส่งเสริมพัฒนาการ และให้สถานพัฒนาเด็ก สถานศึกษาหรือรูปแบบอื่น ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอริยาศัย เป็นที่ให้บริการคุ้มครองป้องกันและพัฒนาเด็ก โดยผู้ดูแลเด็กและครู ฯลฯ</p> <p>3. การพัฒนาเด็กอายุ 3-5 ปี ต้องเป็นไปอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการให้บริการด้านสุขภาพทางกายและทางจิตใจแก่เด็กอย่างสม่ำเสมอ เพื่อค้นหาปัญหาและข้อบกพร่อง ตั้งแต่ต้น โดยระบบการส่งต่อที่ดี ทันต่อสถานการณ์ เป็นการเชื่อมโยงจากบ้านไปสู่ศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน และหน่วยปรึกษาทางการแพทย์</p>	

ยุทธศาสตร์	มาตรการ
	<p>พัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในและภายนอก</p> <p>7. พัฒนาระบบการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนผ่านบริการตามวัยระหว่างครอบครัวกับสถานรับเลี้ยงเด็ก/สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย/อนุบาลศึกษา</p> <p>8. ส่งเสริมให้องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจเอกชน และผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กปฐมวัยผลิตสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัยในการพัฒนาทักษะทุกด้านที่มีคุณภาพและราคาถูก</p>

ที่มา : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550

ตารางที่ 2.3 ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย

ยุทธศาสตร์	มาตรการที่เกี่ยวข้องกับ อปท.
<p>แนวคิด</p> <p>1. ทุกภาคส่วนของสังคม ได้แก่ องค์กร สถาบัน สื่อมวลชน ทุกระดับ มีส่วนร่วมเฝ้าระวัง ดูแล ส่งเสริม คุ้มครอง ปกป้อง และระดมทรัพยากรเพื่อการลงทุนในการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างมีคุณภาพและเหมาะสมกับท้องถิ่น</p> <p>2. พัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยส่งเสริม สนับสนุน ให้มีการวิจัย ทดลอง เพื่อพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมและหลากหลายในการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างเป็นรูปธรรม</p>	<p>1. ส่งเสริม สนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความพร้อมตามที่ได้รับบริการถ่ายโอนการจัดการศึกษาปฐมวัยจากหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานอื่น หรือที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งขึ้นเองและดำเนินการจัดการศึกษาปฐมวัยในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและมีคุณภาพ เพื่อให้เด็กปฐมวัยในท้องถิ่นได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ</p> <p>2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดบุคลากรรับผิดชอบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตรงตามโครงสร้างที่ชัดเจน</p>
<p>เป้าหมาย</p> <p>1. รัฐและสังคมร่วมรับผิดชอบในการจัดสิ่งแวดล้อมและบริการให้ครอบครัวและผู้เลี้ยงดูได้พัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างครบวงจร ตั้งแต่การวางแผนปฏิบัติการ เฝ้าระวัง ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล</p> <p>2. สร้างความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ให้ชุมชนและองค์กรท้องถิ่นเอื้อต่อครอบครัวที่มีเด็กปฐมวัยสามารถดำเนินการดูแล ปกป้อง คุ้มครอง และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด</p> <p>3. เมื่อชุมชนและท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง ทั้งด้านเศรษฐกิจและความรู้ ความสามารถ ให้รัฐกระจายความรับผิดชอบไปยังชุมชนท้องถิ่น (ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน องค์กรเอกชน องค์กรธุรกิจ และอื่น ๆ) ดำเนินการเพิ่มในทุกด้าน โดยรัฐมี</p>	<p>3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประชาสัมพันธ์และประสานความร่วมมือจากชุมชนท้องถิ่นให้ตระหนักถึงความเป็นเจ้าของศูนย์พัฒนาเด็กหรือสถานศึกษา สร้างศรัทธาให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน ยอมรับและเข้าใจในความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัย เข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบ เฝ้าระวัง ส่งเสริมการพัฒนาเด็กปฐมวัยในท้องถิ่น สนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น เป็นผู้จัด หรือมีส่วนร่วมในการจัดบริการเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย รวมทั้งระดมทุนและ/หรือจัดตั้งกองทุนเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยในท้องถิ่น</p>

ยุทธศาสตร์	มาตรการที่เกี่ยวข้องกับ อปท.
<p>หน้าที่กำหนดนโยบายระดับชาติ แนวทาง รูปแบบการ ตรวจสอบ มาตรฐาน การประเมินผล การสนับสนุน และการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสกลุ่มต่าง ๆ พร้อมทั้ง สร้างสิ่งแวดล้อมและสื่อที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการ พัฒนาเด็ก</p> <p>4. สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในการปกป้องคุ้มครอง สิทธิและสร้างเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ด้วยการ เผยแพร่และทักษะให้พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูเด็กในรูปแบบ ต่าง ๆ รวมถึงกระตุ้นให้สังคมเห็นความสำคัญของการ พัฒนาเด็กปฐมวัย</p>	

ที่มา : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550

2.3 แผนยุทธศาสตร์ชาติด้านเด็กปฐมวัย (แรกเกิดถึงก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่ 1)

พ.ศ. 2550-2559

แผนยุทธศาสตร์ชาติด้านเด็กปฐมวัย ๆ เกิดขึ้นสืบเนื่องจากนโยบายรัฐบาลด้านเด็ก ปฐมวัย พ.ศ. 2550-2559 ที่ระบุให้เด็กปฐมวัยแรกเกิดถึงก่อนประถมศึกษาปีที่ 1 ทุกคน ได้รับการ พัฒนารอบด้าน ตามวัย อย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง ซึ่งในแผนนี้กำหนดนิยาม “เด็กปฐมวัยทุกคน” หมายถึง “เด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่ 1 ครอบคลุมเด็กทั่วไป เด็กด้อยโอกาส เด็ก พิการ รวมถึงเด็กต่างด้าวที่อยู่ในประเทศไทย” โดยบรรจุสาระการพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านรับบริการ การศึกษา อยู่ใน “ยุทธศาสตร์ที่ 1 เด็กทุกคนได้รับบริการในการพัฒนาเต็มศักยภาพ” โดยสาระ บัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัยกลุ่มเด็กด้อยโอกาส ดังตาราง

ตารางที่ 2.4 ยุทธศาสตร์เด็กทุกคนได้รับบริการในการพัฒนาเต็มศักยภาพ

นโยบาย	เป้าหมาย	ปัญหา	กลุ่มเป้าหมายเพื่อพัฒนา
เร่งรัดเพื่อให้เด็ก ปฐมวัยแรกเกิดถึง ก่อนเข้าประถมศึกษา ปีที่ 1 ทุกคนได้รับ การพัฒนารอบด้าน ตามวัย อย่างมี คุณภาพและต่อเนื่อง	1. เด็กทุกคนในช่วงอายุแรก เกิดถึงก่อนเข้าประถมศึกษาปี ที่ 1 ได้รับบริการด้านสุขภาพ ภายในปี 2559	1.1 ยังมีเด็กที่ยังไม่ได้แจ้ง เกิดในแต่ละปี ทำให้ข้อมูลเด็ก แรกเกิดไม่ครอบคลุมและทำให้ เด็กไม่สามารถเข้ารับบริการ ต่าง ๆ ได้	1.1เด็กที่เกิดในประเทศไทย ได้รับ การจดทะเบียนเกิด เพิ่มขึ้น โดยขยายระบบจด ทะเบียนเกิดออนไลน์ และเพิ่ม มาตรการส่งเสริมให้เด็กที่เกิด ในครอบครัวยากจนหรืออยู่ ห่างไกลได้จดทะเบียนเกิดตาม กฎหมายกำหนด
		1.2 เด็ก มี รูปร่าง เตี้ย โดยเฉพาะกลุ่มประชาชนที่จน ที่สุด	1.2 เด็ก ที่มี ภาวะ ทู พ โภชนาการเรื้อรังปานกลาง ลดลง โดยเฝ้าระวังและ ส่งเสริมการเจริญเติบโต โภชนาการของเด็กในหมู่บ้าน ชุมชน ศูนย์เด็กเล็ก

นโยบาย	เป้าหมาย	ปัญหา	กลุ่มเป้าหมายเพื่อพัฒนา
		1.3 ความครอบคลุมของการได้รับวัคซีนคอตีบ ไอกรน บาดทะยัก โดยเฉพาะพื้นที่ชายแดน เด็กต่างด้าว	1.3 เด็กทุกคนได้รับวัคซีนครบถ้วน โดยเพิ่มหน่วยบริการ และเพิ่มมาตรการส่งเสริมให้เด็กในพื้นที่ชายแดนและเด็กต่างด้าวได้รับวัคซีน
	2. เด็กแรกเกิดถึงก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่ 1 มีพัฒนาการตามวัยทุกด้าน	2.1 การประเมินพัฒนาการเด็กยังไม่ครอบคลุม	2.1 เด็กทุกคนได้รับการประเมินพัฒนาการ
		2.2 เด็กจำนวนมากยังมีพัฒนาการไม่สมวัยและไม่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการ	2.2 เด็กได้รับการส่งเสริมพัฒนาการ โดยกระตุ้นและส่งเสริมการใช้สมรรถนะของเด็กปฐมวัยในการพัฒนาตามวัยกับผู้ปกครอง ผู้ดูแลเด็ก และครู ให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทุกรูปแบบดำเนินการพัฒนาด้านการคิดและสติปัญญาพัฒนาสื่อ ของเล่น หนังสือ และอื่น ๆ
	3. เด็กทุกคนในช่วงอายุ 3 ปี ถึงก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีความต้องการได้รับการพัฒนาในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกรูปแบบ	3.1 เด็กไม่ได้เข้ารับบริการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะเด็กในครอบครัวที่ยากจนที่สุด และเด็กที่ไม่ได้มาจากครอบครัวไทย	3.1 เด็กในพื้นที่ห่างไกล และในกลุ่มยากจนหรือไม่ได้มาจากครอบครัวไทย เข้ารับบริการในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยรูปแบบต่าง ๆ โดยเพิ่มจำนวนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ครอบคลุมทั่วถึงทุกพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ห่างไกล รวมทั้งพิจารณาเรื่องการให้สัญชาติเด็กที่ทางการทราบอยู่แล้วว่าเด็กไทย แต่ยังไม่ได้รับสัญชาติ รวมทั้งเด็กต่างด้าวที่เกิดในประเทศไทย

ที่มา : ปรับจาก สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2556ข)

2.4 แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559)

แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) กำหนดวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย ได้แก่ การพัฒนาคนอย่างรอบด้านและสมดุล เพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา โดยมีแนวนโยบายดำเนินการพัฒนาทุกคน ตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิต ให้มีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้

และตั้งเป้าหมายให้เด็กปฐมวัยอายุ 0-5 ปี ทุกคน ได้รับการพัฒนาและเตรียมความพร้อมทุกด้านก่อนเข้าสู่ระบบการศึกษา สำหรับกรอบการดำเนินงานของแผนนี้ มีดังนี้

1) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาและการเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัยในรูปแบบที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความรู้ในการเลี้ยงดูลูกแก่พ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมทั้งผู้ที่เตรียมตัวเป็นพ่อแม่

2) ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาปฐมวัยให้มีคุณภาพครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย เพื่อพัฒนารากฐานพัฒนาการของชีวิตอย่างเหมาะสม

2.5 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ พ.ศ. 2551

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ พ.ศ. 2551 มีเป้าหมายเพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยให้นิยาม “เด็กปฐมวัย” หมายถึง “เด็กซึ่งมีอายุยังไม่ถึง 6 ปี บริบูรณ์ และให้หมายความรวมถึงทารกในครรภ์มารดาด้วย” ส่วน “การพัฒนาเด็กปฐมวัย” หมายถึง “กระบวนการใด ๆ อันนำไปสู่การจัดการให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ผู้เลี้ยงดู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย มีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของการเลี้ยงดู การสร้างประสบการณ์ การส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กปฐมวัยเกิดการเรียนรู้และพัฒนาได้เต็มศักยภาพ” ระเบียบฉบับนี้มีสาระสำคัญกำหนดให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ (ก.พ.ป.) มีหน้าที่ดำเนินนโยบายและติดตามประเมินผลนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัย โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานและสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการ โดยที่หน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ บุคคล และคณะบุคคล ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ

2.6 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ให้นิยาม “การศึกษา” หมายถึง “กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” โดยมาตรา 6 มีจุดมุ่งหมายให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มาตรา 9 กำหนดให้การจัดการศึกษายึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในทางปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาและจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษา มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา มีการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา และการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

สำหรับสาระบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย กลุ่มเด็กด้อยโอกาส และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีดังนี้

มาตรา 10 วรรคสอง การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลผู้ด้อยโอกาส ต้องจัดให้มีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ

มาตรา 14 (1) บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ซึ่งสนับสนุนหรือจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์การสนับสนุนจากรัฐให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลรับผิดชอบ

มาตรา 18 และ 18 (1) การจัดการศึกษาปฐมวัยและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดในสถานศึกษา ดังต่อไปนี้ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น

มาตรา 41 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาระดับใดระดับหนึ่ง หรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่น

มาตรา 42 ให้กระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีหน้าที่ในการประสานและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษา สอดคล้องกับนโยบายและได้มาตรฐานการศึกษา รวมทั้งการเสนอแนะการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา 58 ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงิน และทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศมาใช้ในการจัดการศึกษา ดังนี้

(1) ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยอาจจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

(2) ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา และมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น

ทั้งนี้ ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมและให้แรงจูงใจในการระดมทรัพยากรดังกล่าว โดยการสนับสนุน การอุดหนุนและใช้มาตรการลดหย่อนภาษีหรือยกเว้นภาษี ตามความเหมาะสมและความจำเป็น ทั้งนี้ เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

2.7 มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย กระทรวงศึกษาธิการ

มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย กระทรวงศึกษาธิการ เกิดขึ้นภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 9(1) กำหนดให้มีการจัดทำมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ เพื่อเป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผลและการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2554 มีผลบังคับใช้กับสถานศึกษาที่เปิดสอนระดับการศึกษา

ปฐมวัยทุกสังกัด โดยมีหลักการในการจัดการศึกษา 5 ประการ (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2554) ได้แก่

1) หลักการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม โดยเริ่มจากการพัฒนาด้านร่างกาย สมองสติปัญญา จิตใจและอารมณ์ พัฒนาด้านสังคมให้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์บนวิถีชีวิตของเด็กตามสภาพครอบครัว บริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย

2) หลักการจัดประสบการณ์ที่ยืดหยุ่นเป็นศูนย์กลาง โดยจัดการอบรมเลี้ยงดูด้วยความรัก ความเอาใจใส่ และจัดการเรียนรู้ผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย มีพัฒนาการตามวัยอย่างสมดุล

3) หลักการสร้างเสริมความเป็นไทย โดยการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นคนไทย ความเป็นชาติไทยที่มีวัฒนธรรมอันดีงาม เคารพนับถือและกตัญญูทุกเวทีต่อบิดามารดา มีชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นศูนย์รวมจิตใจ ทำให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่น และประเทศไทย

4) หลักความร่วมมือ โดยครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษา ร่วมมือกันในการอบรม เลี้ยงดู และพัฒนาเด็กให้มีพัฒนาการเหมาะสมกับวัย สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพ และมีความสุข ตลอดจนพร้อมที่จะเรียนรู้ในการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

5) หลักแห่งความสอดคล้อง อุดมการณ์และมาตรฐานในการจัดการศึกษา ปฐมวัยต้องสอดคล้องกับสาระบัญญัติในรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นโยบายรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา มาตรฐานการศึกษาของชาติ และมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย กระทรวงศึกษาธิการ มีผลบังคับใช้กับสถานศึกษาที่เปิดสอนระดับการศึกษาปฐมวัยทุกสังกัด โดยมีองค์ประกอบ 5 ด้าน 11 มาตรฐาน 51 ตัวบ่งชี้ (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2554) ดังตาราง

ตารางที่ 2.5 มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย กระทรวงศึกษาธิการ

ด้าน	มาตรฐาน	ตัวบ่งชี้
1. ด้านผู้เรียน	1. เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย	1. มีน้ำหนักส่วนสูงเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 2. มีทักษะการเคลื่อนไหวตามวัย 3. มีสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพของตน 4. หลีกเลียงต่อสภาวะที่เสี่ยงต่อโรคฯ
	2. เด็กมีพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ	1. ร่าเริงแจ่มใส มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง 2. มีความมั่นใจและกล้าแสดงออก 3. ควบคุมอารมณ์ตนเองให้เหมาะสมกับวัย 4. ชื่นชมศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักธรรมชาติ

ด้าน	มาตรฐาน	ตัวบ่งชี้
	3. เด็กมีพัฒนาการด้านสังคม	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีวินัย รับผิดชอบ เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ครูอาจารย์ 2. มีความซื่อสัตย์ ช่วยเหลือแบ่งปัน 3. เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 4. ประพฤติตนตามวัฒนธรรมไทยและศาสนาที่ตนยึดถือ
	4. เด็กมีพัฒนาการด้านสติปัญญา	<ol style="list-style-type: none"> 1. สนใจเรียนรู้สิ่งรอบตัว ชักถามอย่างตั้งใจ และรักการเรียนรู้ 2. มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดจากประสบการณ์การเรียนรู้ 3. มีทักษะทางภาษาที่เหมาะสมกับวัย 4. มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ 5. มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
2. ด้านการจัด การศึกษา	5. ครูปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูเข้าใจปรัชญา หลักการ และธรรมชาติการจัดการศึกษาปฐมวัย 2. ครูจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย และสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย 3. ครูบริหารจัดการชั้นเรียนที่สร้างวินัยเชิงบวก 4. ครูใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก 5. ครูใช้เครื่องมือการวัดและประเมินพัฒนาการของเด็กอย่างหลากหลาย 6. ครูวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่ตนรับผิดชอบ 7. ครูจัดสิ่งแวดล้อมให้เกิดการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา 8. ครูมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเด็กและผู้ปกครอง 9. ครูมีคุณวุฒิและความรู้ความสามารถในด้านการศึกษาปฐมวัย 10. ครูจัดทำสารนิเทศน์และนำมาไตร่ตรองเพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเด็ก
	6. ผู้บริหารปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้บริหารเข้าใจปรัชญาและหลักการการศึกษาปฐมวัย 2. ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำ และ

ด้าน	มาตรฐาน	ตัวบ่งชี้
		<p>ความคิดริเริ่มที่เน้นการพัฒนาเด็กปฐมวัย</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. ผู้บริหารใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมและใช้ข้อมูลการประเมินผลหรือการวิจัยเป็นฐานคิดทั้งด้านวิชาการและการจัดการ 4. ผู้บริหารสามารถบริหารจัดการการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5. ผู้บริหารส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ 6. ผู้บริหารให้คำแนะนำคำปรึกษาทางวิชาการและเอาใจใส่การจัดการศึกษาปฐมวัยเต็มศักยภาพและเต็มเวลา 7. เด็ก ผู้ปกครอง และชุมชน พึงพอใจผลการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย
	7. แนวทางการจัดการศึกษา	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ 2. มีระบบและกลไกให้ผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายตระหนักและเข้าใจการจัดการศึกษาปฐมวัย 3. จัดกิจกรรมเสริมสร้างความตระหนักรู้และเข้าใจหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย 4. สร้างการมีส่วนร่วมและแสวงหาความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และท้องถิ่น 5. จัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อพัฒนาเด็กอย่างรอบด้าน
	8. สถานศึกษามีการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง	<ol style="list-style-type: none"> 1. กำหนดมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษา 2. จัดทำและดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 3. จัดระบบข้อมูลสารสนเทศและใช้สารสนเทศในการบริหารจัดการ 4. ติดตามตรวจสอบและประเมินผลการ

ด้าน	มาตรฐาน	ตัวบ่งชี้
		<p>ดำเนินงานคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา</p> <p>5. นำผลการประเมินคุณภาพทั้งภายในและภายนอกไปใช้วางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาย่างต่อเนื่อง</p> <p>6. จัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานการประเมินคุณภาพภายใน</p>
3. ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้	9. สถานศึกษามีการสร้าง ส่งเสริม สนับสนุน ให้สถานศึกษาเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้	<p>1. เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและบุคลากรในสถานศึกษา</p> <p>2. เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและบุคลากรในสถานศึกษา</p> <p>3. มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันภายในสถานศึกษาระหว่างสถานศึกษากับครอบครัว ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง</p>
4. ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา	10. การพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามปรัชญา วิสัยทัศน์ และจุดเน้นการจัดการศึกษา	<p>1. จัดโครงการ กิจกรรมพัฒนาเด็กให้บรรลุตามเป้าหมาย ปรัชญา วิสัยทัศน์ และจุดเน้นการจัดการศึกษาปฐมวัย</p> <p>2. ผลการดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมาย</p>
5. มาตรการส่งเสริม	11. การพัฒนาสถานศึกษาตามนโยบายและแนวทางการปฏิรูปการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพให้สูงขึ้น	<p>1. จัดโครงการ กิจกรรมส่งเสริม สนับสนุนตามนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย</p> <p>2. ผลการดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมาย</p>

ที่มา : สำนักทดสอบทางการศึกษา (2554)

2.8 แผนแม่บทการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พ.ศ. 2558-2560) (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)

แผนพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พ.ศ. 2558-2560) ให้ความหมายกลุ่มชาติพันธุ์ว่า หมายถึง “กลุ่มชนที่มีความสืบเนื่องทางประวัติศาสตร์กับสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตมีความแตกต่างด้านต่าง ๆ และมีวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง โดยเป็นกลุ่มชนที่ประชากรมีพันธะเกี่ยวข้องกัน มีลักษณะทางเชื้อชาติ วัฒนธรรมประเพณีและภาษาพูดเดียวกัน รวมตัวกันเป็นพหุวัฒนธรรม มุ่งมั่นในการอนุรักษ์ พัฒนา และสืบทอดฐานดินแดนของบรรพบุรุษและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนรุ่นสู่คนรุ่นอนาคต”

“กรอบการพัฒนา” ของแผนฉบับนี้ยึดแนวพระราชดำริและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาคณะและคุณภาพของคนกลุ่มชาติพันธุ์ให้ได้รับสิทธิตามกฎหมาย มีความเป็นอยู่ที่ดี มี

ความมั่นคง มีคุณภาพชีวิตที่ดี ชุมชนเข้มแข็ง พัฒนาสวัสดิการสังคมอย่างเท่าเทียม พัฒนาและสร้างจิตสำนึกประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ในการเป็นพลเมืองที่ดี มีสิทธิทั่วไปดังเช่นคนไทยทั่วไป ได้รับการยอมรับ มีภูมิคุ้มกันและมีโอกาสเข้าถึงบริการพื้นฐานต่าง ๆ โดยกำหนด “วิสัยทัศน์การพัฒนา” คือ กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ได้รับการพัฒนาเพื่อมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถพึ่งตนเองได้ ดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตนเองและได้รับสิทธิทางวัฒนธรรม ได้รับการยอมรับ พร้อมก้าวสู่กระบวนการพัฒนาส่วนรวมและก้าวสู่สากล

“กลุ่มเป้าหมายการพัฒนา” ภายใต้แผนการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยประกอบด้วย 4 กลุ่ม คือ กลุ่มชนชนบนพื้นที่สูงหรือชาวไทยภูเขา กลุ่มตั้งถิ่นฐานในทะเลหรือชาวเล กลุ่มตั้งถิ่นฐานในป่า และกลุ่มตั้งถิ่นฐานบนพื้นราบ สำหรับยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ได้แก่ “ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะและคุณภาพชีวิตของคน” โดยจัดและกระจายบริการสังคมประเภทต่าง ๆ ตามสิทธิพึงมี พึงได้ ของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ พัฒนาช่องทางและโอกาสการเข้าถึงบริการอย่างทั่วถึง จัดการศึกษาเรียนรู้เพื่อพัฒนาคณะทุกช่วงวัย ตั้งแต่วัยเด็กถึงวัยสูงอายุ โดยจัดศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จัดการศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียน การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยตามภูมิสังคมแต่ละท้องถิ่น พัฒนาและส่งเสริมสุขภาพอนามัย ส่งเสริมอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ โดยจัดตั้งศูนย์ศึกษาเรียนรู้อัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ พัฒนาจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมการก้าวสู่ประชาคมอาเซียนและสากล

2.9 แผนพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นระยะ 3 ปี (พ.ศ. 2558-2560)

แผนพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นระยะ 3 ปี (พ.ศ. 2558-2560) กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาให้ “ท้องถิ่นจัดการศึกษาตลอดชีวิต มีคุณภาพได้มาตรฐานสากล ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม อยู่ร่วมกันอย่างปรองดอง สันติสุข และยั่งยืน ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีพันธกิจ 4 ประการ ได้แก่

1) พัฒนาจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้ตลอดชีวิต สู่วิถีความเป็นเลิศตามอัจฉริยภาพของเด็ก

2) พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่น

3) เสริมสร้างสังคมท้องถิ่นให้มีความปรองดอง และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ยั่งยืน

4) ส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยว

จุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น ได้แก่

1) สถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่น

4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริม สนับสนุน ให้สังคมท้องถิ่นมีความ
 สมานฉันท์ อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและยั่งยืน

5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยว จัดการศึกษาเพื่อรองรับ
 การส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

สำหรับ ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัย
 ดังตาราง

ตารางที่ 2.6 ยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์	แนวทางการพัฒนา
1. พัฒนาการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย (0-3 ปี) ให้ ผู้เรียนมีพัฒนาการอย่างรอบด้านและสมดุลตาม แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	<ol style="list-style-type: none"> 1. สนับสนุน สื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน และอาคาร สถานที่สำหรับจัดการศึกษาปฐมวัย (0-3 ปี) ตาม มาตรฐานที่กำหนดอย่างเพียงพอ 2. พัฒนาการจัดการศึกษาปฐมวัย (0-3 ปี) ให้มี คุณภาพได้มาตรฐาน 3. พัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยตามแนวปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง 4. พัฒนาคู่มือดูแลเด็กให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน วิชาชีพ 5. พัฒนาการสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูผู้ดูแลเด็กตาม ระบบคุณธรรมให้ครบถ้วนเต็มตามกรอบ อัตรากำลัง 6. พัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีพัฒนาการรอบด้าน สมดุล ตามมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย และมีความ พร้อมที่จะเข้าศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา 7. ส่งเสริม สนับสนุนเครือข่ายครูผู้ดูแลเด็กให้มีความ เข้มแข็ง 8. พัฒนากิจกรรมสถานศึกษาให้มีความเข้มแข็ง สามารถเข้าไปมีบทบาท
2. พัฒนาการบริหารจัดการขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพได้ มาตรฐานสากล ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เต็มตามศักยภาพอย่างมี คุณภาพและได้มาตรฐาน	<ol style="list-style-type: none"> 1. พัฒนาการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มี คุณภาพตามมาตรฐานสากล 2. สนับสนุน สื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน และปัจจัย สำหรับใช้ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามความ ต้องการจำเป็นของสถานศึกษาอย่างเพียงพอ 3. พัฒนาการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้งครูระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐานให้ครบถ้วนเต็มตามกรอบ อัตรากำลัง 4. พัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มี คุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพ และมีความสามารถ ในการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ

ยุทธศาสตร์	แนวทางการพัฒนา
	5. ส่งเสริม สนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 6. พัฒนาระบบการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 7. ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 8. พัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการรอบด้านสมดุล และมีความพร้อมที่จะเข้าศึกษาในระดับประถมศึกษา
3. พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่น	ส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่น
4. เสริมสร้างสังคมท้องถิ่นให้มีความสมานฉันท์ อยู่ร่วมกันด้วยความปรองดอง เกิดสันติสุขอย่างยั่งยืน	1. ส่งเสริม สนับสนุนการให้ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และการปกครองท้องถิ่นให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่น 2. ส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างสมานฉันท์และความปรองดองในท้องถิ่น
5. ส่งเสริม สนับสนุน ให้มีการจัดการศึกษาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยว	1. ส่งเสริมให้สถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยว จัดการเรียนการสอนเพื่อรองรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น 2. ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยว จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อรองรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

ที่มา : สำนักประสานและพัฒนากิจการการศึกษาท้องถิ่น (2558)

2.10 มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ

มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ พ.ศ. 2554 เป็นมาตรฐานกลางของชาติสำหรับการจัดการศึกษาเด็กปฐมวัย โดยเกิดขึ้นสืบเนื่องจากรัฐบาลไทยลงนามรับรองอนุสัญญาสิทธิเด็ก ซึ่งมีผลให้ประเทศไทยต้องจัดทำรายงานการดูแลพัฒนาเด็กของประเทศไทยต่อคณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ โดยรายงานความก้าวหน้าของการพัฒนาเด็กเล็กเล็กกว่ามีอยู่ทั่วทุกภูมิภาค ทั้งเขตเมือง เขตชนบท ตลอดจนเขตชายแดนที่ห่างไกล และศูนย์เด็กเล็กเล็กของตำรวจตระเวนชายแดน แต่ได้รับการถูกตั้งคำถามเกี่ยวกับมาตรฐานกลางของชาติ ที่จะเป็นเครื่องมือประกันว่าเด็กเล็กของไทยทุกภูมิภาคจะได้รับการดูแลโดยมีมาตรฐานขั้นต่ำเท่าเทียมกัน จากอนุสัญญาที่กล่าวว่า “เด็กจะต้องไม่ถูกแบ่งแยกด้วยผิวพรรณ พื้นที่ ศาสนา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การขาดมาตรฐานกลางของชาติจึงเปรียบเสมือนการละเลยการปฏิบัติตามอนุสัญญาสิทธิเด็ก ดังนั้น รัฐบาลจึงมีมติวันที่ 28 เมษายน 2552 ให้กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ดำเนินการยกระดับศูนย์เด็กเล็ก

และมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ, 2554)

ตารางที่ 2.7 มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ

มาตรฐาน	ตัวบ่งชี้
1. การบริหารจัดการศูนย์เด็กเล็ก	<ol style="list-style-type: none"> 1. การบริหารงานอย่างเป็นระบบ 2. การบริหารจัดการบุคลากร 3. การจัดการสภาพแวดล้อมของศูนย์เด็กเล็ก 4. มาตรฐานด้านความปลอดภัยของศูนย์เด็กเล็ก 5. การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม
2. การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก	<ol style="list-style-type: none"> 1. การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเด็ก 2. การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย 3. การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านจิตใจ-อารมณ์ 4. การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม 5. การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา
3. คุณภาพเด็ก	<ol style="list-style-type: none"> 1. เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกายและสุขนิสัยในการดูแล สุขภาพของตน 2. เด็กมีพัฒนาการทางด้านจิตใจ-อารมณ์ สังคม 3. เด็กได้รับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ 4. เด็กมีพัฒนาการด้านสติปัญญา

ที่มา : สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ (2554)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์มักจำกัดวงอยู่ในสาขามานุษยวิทยาและสังคมวิทยาเป็นส่วนใหญ่ โดยศึกษาในประเด็นอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และพรมแดนชาติพันธุ์ ซึ่งครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ การเรียนรู้และแสดงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในบริบทต่าง ๆ ความรู้สึกและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ต่างกลุ่มชาติพันธุ์ กระบวนการเปลี่ยนแปลงในทางชาติพันธุ์ (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, 2558: ออนไลน์) สำหรับการวิจัยนี้สนใจศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ โดยทำการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการจัดการการศึกษาเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และการศึกษาปฐมวัย ตามลำดับ โดยศึกษาในประเด็นดังนี้

(1) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยบูรณาการวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เข้าสู่หลักสูตรการศึกษาของท้องถิ่น การผลิตสื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ในท้องถิ่น การจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม และการสร้างกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546

(2) บทบาทของครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดู จัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัย เช่น งานศึกษาของเยี่ยมลักษณะ อุดการ และคณะ (2553) เรื่อง การวิจัยและพัฒนาเด็กปฐมวัยแบบองค์รวม โดยใช้ชุมชนเป็นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อ. หางดง จ. เชียงใหม่ พบว่า การมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน และการสนับสนุนการศึกษาปฐมวัยโดยหน่วยงานภายนอก เช่น หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน สถาบันวิชาการ เป็นต้น เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาปฐมวัย และมีผลต่อความสามารถในการจัดการศึกษาปฐมวัยได้อย่างสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นและความแตกต่างหลากหลายของเด็กปฐมวัย และ งานศึกษาของอภิศรา เล็กสรรเสริญ (2554) เรื่องการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย พบว่า ส่วนใหญ่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดการศึกษาปฐมวัยด้วยรูปแบบศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยที่ปัจจัยด้านผู้บริหารและบุคลากรท้องถิ่น ด้านรายได้หรืองบประมาณ ด้านความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น เป็นปัจจัยความสำเร็จในการจัดการศึกษาปฐมวัย เป็นต้น

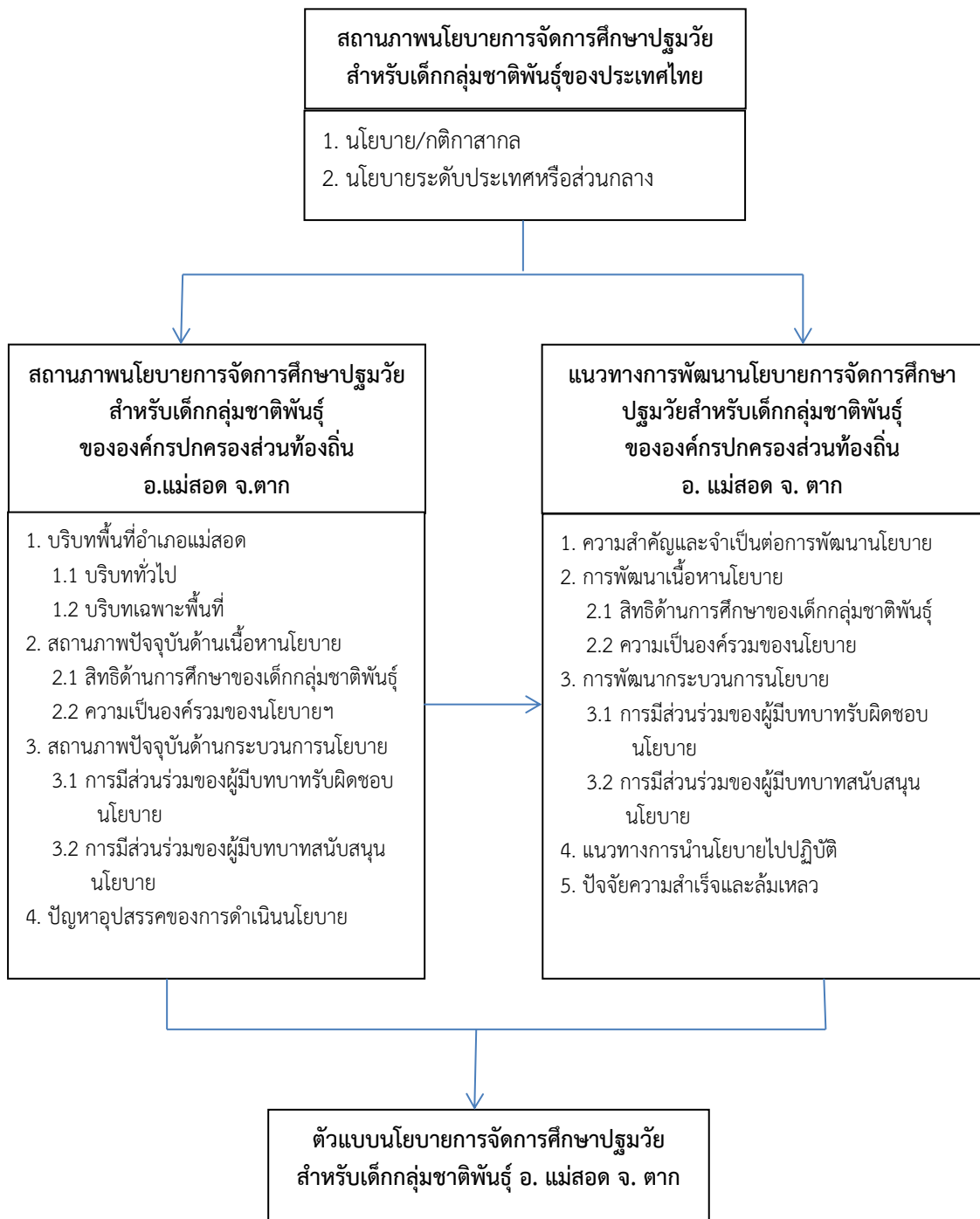
(3) งานวิจัยเกี่ยวกับนโยบายการเปิดโอกาสและคุณภาพการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น งานศึกษาของอมรทัต นิรัติศยกุล (2543) เรื่องการจัดการศึกษาเพื่อชนกลุ่มน้อยชายแดนไทย-พม่า กรณีศึกษา อ. เวียงแหง จ. เชียงใหม่ พบว่า โรงเรียนในอำเภอเวียงแหงเปิดโอกาสให้นักเรียนชนกลุ่มน้อยเข้าเรียน แต่ผลการเรียนของเด็กยังอยู่ในเกณฑ์อ่อนถึงปานกลางทุกวิชา ทั้งนี้ การจัดการศึกษาสำหรับเด็กชนกลุ่มน้อยเป็นการปฏิบัติตามสิทธิเด็กสากลและนโยบายการประกันโอกาสทางการศึกษาและการประกันประสิทธิภาพการจัดการศึกษา รวมทั้งผู้บริหารและคณาจารย์มีความเห็นใจและเห็นแก่มนุษยธรรม โดยเชื่อว่าหากเด็กชนกลุ่มน้อยผ่านกระบวนการจัดการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาแล้ว เด็กกลุ่มนี้จะเกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติในอนาคต

(4) งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดตาก ทั้งนี้ งานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาในประเด็นแรงงานต่างด้าวในมิติผลกระทบทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ ปัญหาและการจัดการค้าอพยพผู้ลี้ภัย สภาพการดำรงอยู่ของวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม และการปรับตัวด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ สำหรับงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ยังมีอย่างจำกัดและเน้นศึกษาระดับประถมศึกษา เช่น งานศึกษาของศุภชัย สติรศิลป์ (2527) เรื่องปัญหาการศึกษาของชาวเขาเผ่ามูเซอในบริเวณดอยมูเซอ จ.ตาก พบว่า ชาวเขาเผ่ามูเซอให้ความสนใจและมองเห็นประโยชน์ของการศึกษา แต่ไม่ได้ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียนเนื่องจากความห่างไกลของเส้นทางคมนาคมระหว่างหมู่บ้านกับโรงเรียน ต่อมาเมื่อมีการสร้างโรงเรียนในหมู่บ้านก็ต้องปล่อยให้ทิ้งร้างเพราะประสบปัญหาขาดแคลนครู เจ้าหน้าที่ภาครัฐพยายามแก้ไขปัญหโดยให้นักเรียนมาเรียนที่โรงเรียนบ้านมูเซอซึ่งตั้งอยู่นอกหมู่บ้าน งานศึกษาของ

ณรงค์ ใจหาญ (2541) เรื่องสภาพความเป็นอยู่และปัญหาของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง อ. ท่าสองยาง จ. ตาก พบว่า ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงประสบปัญหาด้านคมนาคมและสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขจากภาครัฐในด้านต่าง ๆ ได้ ประสบปัญหาขาดแคลนครู ขาดโรงเรียน และหลักสูตรที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐเพราะยังมีทัศนคติเชิงลบต่อชาวเขา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยนี้อาศัยแนวคิดทฤษฎีด้านการพัฒนานโยบายสาธารณะ ความยุติธรรมทางสังคม ความเสมอภาคทางการศึกษา สิทธิเด็กและสิทธิกลุ่มชาติพันธุ์ งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง และวัตถุประสงค์ของการวิจัย มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดโครงการวิจัยสถานภาพและแนวทางการพัฒนานโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ กรณีศึกษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยกำหนดกรอบแนวคิดการศึกษาวิจัย ดังภาพ

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวความคิดการศึกษาวิจัย